

รายงานผลการประเมินโครงการ

การส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน

(เครือข่ายชุมชนศรัทธา กัมปงตักวา จังหวัดชายแดนใต้)

จัดทำโดย

อ.อัสหมัดสมบูนีย์ บัวหลวง

สนับสนุนโดย

องค์การ ACTIONAID ประเทศไทย

มูลนิธิชุมชนไท

2557

คำนำ

คณะผู้ประเมินผลโครงการการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจนใน 120 พื้นที่เป้าหมายของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขอขอบคุณองค์การแอ็คชั่นเอดประเทศไทย มูลนิธิชุมชนไท คณะทำงานเครือข่ายชุมชนศรัทธา แกนนำ สมาชิก อาสาสมัครเครือข่ายและตลอดประชาชนผู้สนใจและผู้ช่วยการประเมินทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ และความกระจำงในกระบวนการและแนวทางการทำงานในภาคปฏิบัติในโครงการการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจนอย่างแท้จริงตรงไปตรงมา ถึงแม้การประเมินผลจะทำในระยะเวลาที่จำกัด อีกทั้งคณะทำงานโครงการได้กำหนดพื้นที่การประเมินเพียงร้อยละ 10 ของชุมชนทั้งหมด 120 แห่ง แต่ในที่สุดทำให้รายงานการติดตามผลเล่มนี้สามารถนำมาประมวลข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสู่เป้าหมายได้ หากจะให้ความสมบูรณ์ขึ้นในอนาคตต่อไปมีความจำเป็นต้องหาแนวทางจัดซื้ออุปกรณ์เรื่องเวลาและกระบวนการประเมินผลที่มีรายละเอียดอันเหมาะสมเป็นเบื้องต้นก่อน จึงจะสามารถเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูลต่าง ๆ ได้ละเอียดมากขึ้น

คณะผู้ประเมิน

มีนาคม 2557

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
คำนำ	1
สารบัญ	2
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	3
บทที่ 1 ระเบียบวิธีการประเมินผล	5
บทที่ 2 ผลของการประเมินโครงการ	11
บทที่ 3 บทสรุป ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ภาคผนวก	21
1. ตัวอย่างเครื่องมือแบบสอบถามเชิงปริมาณ	28
2. พื้นที่เป้าหมายและวันเวลาในการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	31
3. ตารางที่ 1 จำนวนผู้ทำแบบสอบถาม โดยจำแนกตามที่อยู่	32
4. ตารางที่ 2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอำเภอ	32
5. ตารางที่ 3 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามจังหวัด	33
6. ตารางที่ 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ	33
7. ตารางที่ 5 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามช่วงอายุ	33
8. ตารางที่ 6 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอาชีพ	33
9. ตารางที่ 7 ผลจากการตอบแบบสอบถามโดยรวม ของระดับความพึงพอใจ และความคิดเห็น	34
10. การจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	36
11. ตัวอย่างประเด็นสังเขปเกี่ยวกับข้อคำถามเชิงคุณภาพ	37
12. กำหนดการประเมินผลเชิงคุณภาพ (Focus Group)	39
13. อธิบายความหมายของแกนนำ 4 เสาหลัก	40
14. ภาพถ่ายกิจกรรมการทำการประเมินเชิงปริมาณใน 12 พื้นที่เป้าหมาย	41

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน เกิดจากการพัฒนากิจกรรมการพัฒนาชุมชนโดยองค์กรภาคีประชาสังคมในพื้นที่มาก่อนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาปี พ.ศ. 2554-2556 กิจกรรมได้รับการสนับสนุนโดยประชาคมสหภาพยุโรป (European Union) โดยองค์การแอ็คชั่นเอด ประเทศไทย มูลนิธิชุมชนไท และองค์กรภาคีประชาสังคมในพื้นที่ในที่นี่คือเครือข่ายชุมชนศรัทธา แผนงานโครงการเป็นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ต่อยอดในพื้นที่เดิมจำนวน 120 ชุมชน กิจกรรมในช่วง 3 ปีนี้ได้เน้นการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่ายชุมชนเป้าหมายจำนวน 120 คน และมีการประเมินผลในช่วงต้นปี 2557 โดยการประเมินพื้นที่ร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด 120 พื้นที่

จากการประเมินสามารถเห็นศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่ายมีการพัฒนาขึ้นในจำนวน 120 คนในพื้นที่เป้าหมาย ะละ 1 คน กิจกรรมโครงการได้ดำเนินบรรลุภารกิจขององค์การแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไท ในบทบาทการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่ายชุมชนศรัทธา ความเข้มแข็งของอาสาสมัครเครือข่ายที่ได้ผ่านกระบวนการฝึกอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน โดยมีกระบวนการทำงานร่วมกันของ 4 เสาหลักในแต่ละชุมชน แกนนำ 4 เสาหลักประกอบด้วยผู้นำศาสนา ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำฝ่ายปกครองและผู้นำฝ่ายพัฒนา จนสามารถประสานงานกับภาคประชาสังคมในพื้นที่เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนมีความเชื่อมั่นว่า การทำงานในชุมชนตนเองและในระบบเครือข่าย สามารถสร้างขวัญกำลังใจและการเรียนรู้ การถ่ายทอดและการเอื้อประโยชน์กันและกันได้มากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จนประสบความสำเร็จในภาพรวมที่ดีพอสมควร สามารถนำเป็นแบบอย่างในการแก้ปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

จุดอ่อนที่ปรากฏในบางพื้นที่ มีอาสาสมัครที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพในช่วงปีที่ 3 จะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หากเปรียบกับอาสาสมัครที่ได้รับการในช่วงปีแรกและปีที่ 2 ประกอบกับแผนงานและกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนเป้าหมายในปีสุดท้ายมีไม่มาก ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างการพัฒนาตัวเอง คณะทำงานภายใต้โครงการขาดการติดตามกิจกรรมโครงการอย่างต่อเนื่องกับอาสาสมัครเครือข่าย การลงพื้นที่ของคณะทำงานโครงการไม่สม่ำเสมอ อาจจะมีเหตุความรุนแรง ความไม่สะดวก ความห่างไกลของพื้นที่หรือเหตุผลอื่น ๆ ทำให้อาสาสมัครเครือข่ายไม่ได้รับแรงกระตุ้นเพื่อผลักดันชุมชนได้มีการพัฒนาตนเองมากขึ้น

การประเมินผลเห็นว่าประสบการณ์ของชุมชนที่เข้าร่วมทำกลุ่มพูดคุย (Focus Group) ได้มีการพัฒนาชุมชนโดยมีเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ เกิดจากการสนับสนุนเงินทุนหรือที่เข้าใจว่าเป็น Seed Money เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน “เงินทุน หรือ Seed Money” ซึ่งเป็นกิจกรรมในแผนงานเดิมสามารถกระตุ้นให้เกิดงานอื่นต่อ ๆ ไป ตัวอย่างที่เห็นการขับเคลื่อนเรื่อง “กองทุนก๊ออาตี” ในชุมชนบ้านเยะใน ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา และกองทุนตาดิกา หมู่ที่ 5 บ้านโคก ตำบลจวบ อำเภोजะเอย์ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นเงินเชื่อที่เกิดขึ้นในแผนงานก่อนหน้านั้น เงินทุนนี้เปรียบเสมือนเงินเชื่อ เป็นเครื่องมือที่ทำให้ชุมชนมีการขับเคลื่อนในกิจกรรมอื่น ๆ ได้ในเวลาต่อมา ซึ่งในแผนงานของโครงการปี 2554-2556 ไม่ได้มีการออกแบบกิจกรรมนี้ ด้วยเหตุผลมีงบประมาณจำนวนมากลงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ หากชุมชนและท้องถิ่น

ร่วมมือกันดีและพัฒนาศักยภาพในการบริหาร จะสามารถจัดการกับงบประมาณของหน่วยงานต่างๆที่ลงมาได้
 อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน

ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่าย นับเป็น
 ความสำเร็จประการหนึ่งของกิจกรรมในโครงการนี้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณากิจกรรมโครงการ ลักษณะและ
 จำนวนพื้นที่เป้าหมายแล้ว ระยะเวลาการดำเนินโครงการควรจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้
 ชุมชนสามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระบบเครือข่ายให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่
 เกี่ยวกับปัญหาที่ดิน ซึ่งมีหลายชุมชนประสบปัญหาดังกล่าวอยู่ หากแต่โครงการนี้ มีวัตถุประสงค์เพียงการ
 สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันจัดทำข้อมูลปัญหาที่ดิน และให้ความรู้เรื่องกระบวนการแก้ปัญหาที่ดินจึงเห็นได้แต่
 เพียงการจัดเก็บข้อมูลเรื่องที่ดินในระดับชุมชนและการร่วมกับภาคีอื่นๆในการหาทางออกในเรื่องที่ดินเพียง 3
 พื้นที่ แต่ยังคงความเข้มข้นในกระบวนการทำงานเท่าที่ควร ระยะเวลาต่อไปจึงมีความจำเป็นที่ต้องทบทวนหาแนว
 ร่วมในการทำงานและร่วมกันสร้างความตระหนักแก่ชุมชนกับองค์กรภาคีอื่น ๆ ให้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ด้านความสำเร็จและความเข้มแข็งของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่าย มีกรณีตัวอย่างของ
 อาสาสมัครคนหนึ่ง ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพมาก
 ชุมชนหนึ่ง ได้ผ่านการหล่อหลอมกระบวนการคิด การทำงานและแรงกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่ก่อนเริ่ม
 โครงการจนมาถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 5-6 ปี และเมื่อโครงการนี้ได้ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่เดิม
 และเน้นเรื่องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่าย จึงเสมือนหนึ่งได้เพิ่มขีดความสามารถให้กับ
 อาสาสมัครเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นับเป็นความสำเร็จส่วนหนึ่งที่สำคัญและเกิดขึ้นในกิจกรรมนี้
 เขาได้กล่าวไว้ว่า

*“เดิมพวกของฉันไม่เห็นอนาคตแม้แต่ของตัวเอง ทำมาหากินไปวัน ๆ เพื่อปากท้องของตนและครอบครัว
 แร้นแค้นยากจนและแทบจะไม่มีหวัง การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครเครือข่ายนี้เป็นความโชคดีของ
 ฉัน ถึงแม้ว่าเราจะเดินบนขากหนามแห่งความวิตกกังวลถึงความล้มเหลวเพราะไม่เคยมีประสบการณ์ แต่
 จิตสำนึกและความมุ่งมั่นในแนวทางที่ได้เรียนรู้เป็นกุญแจดอกสำคัญ ที่ทำให้พวกเราได้มีโอกาสเปิดประตูแห่ง
 ความสำเร็จพร้อมๆกัน ทุกวันนี้เรามีกลุ่มออมทรัพย์ เราพอมีที่พึ่งด้านการเงินในชุมชน เรามีสิ่งที่เราไม่เคยคิด
 ว่าในชีวิตนี้เราจะมีโอกาสมิมนต์ได้คือ “บ้าน” เราอยากจะช่วยเหลือคนอื่น เราอยากบอกเล่าเรื่องราวของ
 เราให้เพื่อนๆที่กำลังประสบชะตากรรมเหมือนกับพวกเราในอดีต ว่าเราเดินทางบนเส้นทางแห่งความอดทน
 อดกลั้น เกิดความยุ่งยากลำบากมากมายจนถึงวันเวลาปัจจุบันได้อย่างไร นี่แหละที่ฉันอยากเล่าให้ฟัง”*

การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่ายให้มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจและมุ่งมั่นอย่าง
 กรณีนี้ ช่วยทำให้ชุมชนมีการพัฒนาที่เหมาะสมอย่างมีคุณภาพมากขึ้น ถึงแม้โครงการจะมีการดำเนินการใน
 การพัฒนาชุมชนในช่วงสั้น ๆ เพียง 3 ปี แต่โครงการก็สามารถเชื่อมต่อและการต่อยอดกิจกรรมการพัฒนา
 ชุมชนที่มีอยู่แล้วได้เป็นอย่างดี ดังนั้นกระบวนการกระตุ้นให้อาสาสมัครเครือข่ายชุมชนให้มีความสามารถใน
 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของตนเอง จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างมาก อาสาสมัคร
 เครือข่ายจะเป็นตัวนำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ในแต่ละชุมชนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 1

ระเบียบวิธีการประเมินผล

โครงการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน

เกริ่นนำ

ผู้ประเมินได้ประเมินร้อยละ 10 ของจำนวนพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด 120 ชุมชน สามารถครอบคลุมข้อคำถามที่องค์กรแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไทได้ตั้งไว้ ได้มีการประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการ แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ เวลาและบุคลากรในการประเมินผล จึงทำให้ผลการประเมินในภาพของหมู่บ้านเป้าหมายทั้งหมด 120 หมู่บ้าน จะกระทำมิได้ ได้ใช้หลักการและสุ่มตัวอย่างเฉพาะหมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่โครงการได้มอบหมาย โดยแบ่งระดับหมู่บ้านไว้ 3 ระดับ คือ

1. หมู่บ้านที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดี
2. หมู่บ้านที่มีการพัฒนาในระดับปานกลาง
3. หมู่บ้านที่มีการพัฒนาในระดับน้อย

มีการสร้างเครื่องมือในการประเมินผลเชิงปริมาณ ซึ่งองค์การแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไทได้กำหนดการตอบแบบสอบถามในพื้นที่เป้าหมายพื้นที่ละ 30 ชุด (รวมทั้งสิ้น 360 ชุด) รวมทั้งการพูดคุยเชิงลึกกับแกนนำที่กระทำเฉพาะในรูปแบบ Focus Group ที่ได้ดำเนินการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับแกนนำและสมาชิกในพื้นที่จริงพื้นที่ละประมาณ 3-5 ชั่วโมง

หลักการและความเป็นมา

ความไม่สงบที่นำไปสู่ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องมากกว่าสิบปี ได้ทำให้เกิดความสับสนอลหม่านในสังคมจนทำให้กระบวนการพัฒนาภาคประชาชนอ่อนแอเป็นอย่างมากความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกันและกันระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชนที่มีไม่มากนัก กลับผลิตแตกและเกิดช่องว่างของผู้คนในชุมชนมากขึ้น จนเป็นเรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณาแก้ไขอย่างเร่งด่วน ที่ผ่านมานโยบายและแผนงานการพัฒนาจากรัฐไม่สามารถตอบสนองความไม่สงบในพื้นที่ได้มากเท่าที่ควร หากพิจารณาทรัพยากรบุคคล เวลา และงบประมาณที่ทุ่มเทในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา ผลกระทบและความสูญเสียตกแก่ทุกฝ่ายมาอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้ว่าหลายหน่วยงานจะชูนโยบายและนำเสนอแผนการทำงานที่มุ่งเน้นให้ **“ประชาชนเป็นศูนย์กลาง”** แต่กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนยังไม่สามารถสนองแนวทางแก่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในห้วงเวลาและข้อจำกัดของสถานการณ์ดังที่กล่าว ยังมีหน่วยงาน องค์กรเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมได้ดำเนินการในแผนงานต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยความหนักแน่น กรณีการทำงานร่วมกันระหว่าง องค์กรแอ็คชั่นเอด ประเทศไทย มูลนิธิชุมชนไท และคณะทำงานเครือข่ายชุมชนศรัทธา ได้ดำเนินการปรับกระบวนการทำงานในชุมชนเป้าหมายอย่างจริงจังและต่อยอดบางกิจกรรมจนสามารถเห็นเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านได้ชัดเจนมากขึ้น การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่าย 120 คน ที่คัดมาจากรพื้นที่เป้าหมายพื้นที่ละหนึ่งคนกับการทำงานร่วมกันในการส่งเสริม

บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานอยู่แล้วในพื้นที่ให้มีศักยภาพในการประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐ ทั้งที่มีในท้องถิ่นและองค์กรภาคีเครือข่ายพัฒนาอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การเปิดพื้นที่ให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรวมตัวกันและมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันอย่างเป็นระบบ การนำเสนอความต้องการที่แท้จริงของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการจัดทำเวทีประชาคม โดยมีอาสาสมัครเครือข่ายเป็นผู้ประสานหลักในพื้นที่ ได้สร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจในการใช้ศักยภาพของตนนำเสนอกระบวนการพัฒนาตามความต้องการของชุมชนอย่างมีระบบ ผลพลอยได้ที่ เป็นรูปธรรม นอกจากจะเป็นการเปิดพื้นที่เรื่องการทำมาหากินอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังเป็น การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนในท้องถิ่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอื่น ๆ

โครงการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2554-2556 โดยได้มีการประเมินผลด้านการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่ายมาก่อนหน้านี้ จนปัจจุบันได้มาถึงระยะสุดท้ายตามที่โครงการได้กำหนดไว้ จึงได้ดำเนินการประเมินผลการดำเนินการโครงการในประเด็นหลักๆ อาทิ การจัดการ การดำเนินกิจกรรม ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ ความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อนำเสนอผลการประเมินในการพัฒนาและเสริมหนุนคณะทำงานโครงการและการเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนของประเทศต่อไป

1. จุดประสงค์ของการประเมิน

- 1.1 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ การดำเนินกิจกรรมและการจัดการโครงการ ตามที่เสนอไว้ในโครงการการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน (*Strengthening Civil Society Roles in Poverty Alleviation*) (1 กุมภาพันธ์ 2554 – 31 มกราคม 2557)
- 1.2 เพื่อสรุปบทเรียน ผลสัมฤทธิ์ของโครงการและเสนอแนะแนวทางการทำงานเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการแก่องค์กรแอคชั่นเอด, มูลนิธิชุมชนไท และคณะทำงานชุมชนศรัทธา รวมไปถึงแหล่งทุนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการโครงการดังกล่าว

2. กรอบการประเมินโครงการ

2.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายและตัวชี้วัดตามกรอบเหตุผลสัมพันธ์ (Log Frame) ที่กำหนดไว้ของโครงการ

2.2 วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของโครงการ เช่น การส่งเสริมศักยภาพการทำงาน ขององค์กรพันธมิตรร่วม การอบรมอาสาสมัครในชุมชน 120 ชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จากการสุ่มตัวอย่างในจำนวนร้อยละ 10 ของพื้นที่เป้าหมาย

2.3 ประเมินการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของ คณะทำงานโครงการ

2.4 ประเมินในการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

2.5 ระบุและวิเคราะห์ความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

2.6 เสนอแนะข้อควรปรับปรุงโครงการ ความเป็นไปได้และทิศทางการทำงานในอนาคต

ต่อไป

3. แนวทางการตั้งคำถามในการประเมินและวัดผลโครงการต้องยึดตามกรอบของ Log Frame โดยให้ครอบคลุมประเด็นเหล่านี้

3.1 ความสอดคล้อง (Relevance)

การวางแผน การดำเนินงาน สอดคล้องต่อโจทย์การแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายหรือไม่

3.2 ประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรมและการจัดการโครงการ (Efficiency)

การดำเนินการโครงการเป็นไปอย่างคืบหน้าสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนงานของโครงการหรือไม่ สามารถพิสูจน์ได้อย่างไร มีหลักฐานอะไรในการอ้างอิงการดำเนินการดังกล่าว ลักษณะที่คณะทำงานโครงการกำลังดำเนินการโครงการเป็นไปตามยุทธศาสตร์แผนงานของโครงการหรือไม่ การดำเนินการโครงการมีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์แผนงานของโครงการหรือไม่ กลุ่มผู้หญิงมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพพลังอำนาจในการต่อรองและรวมตัวกันเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตัวเองและกลุ่มได้แค่ไหน อย่างไรก็ตามกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ (ด้านสังคม, ด้านวัฒนธรรม, ด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ) ที่เอื้ออำนวยหรือขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์แผนงานของโครงการมีอะไรบ้าง

3.3 ความเท่าเทียมกันและการไม่เลือกปฏิบัติ (Equality)

ใครได้รับประโยชน์จากแผนงานการดำเนินการโครงการดังกล่าว อย่างไร มีใครเสียประโยชน์หรือไม่อย่างไร การปฏิบัติงานโครงการดังกล่าวส่งเสริมการครอบคลุม ผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงและเป็นบุคคลชายขอบหรือไม่ อย่างไร

3.4 ประสิทธิภาพ (Effectiveness)

ปัจจัยต่าง ๆ ที่โครงการได้รับในการปฏิบัติงานของโครงการก่อให้เกิดผลที่ดีที่สุดหรือไม่ อย่างไรแผนงานและการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมของโครงการ เช่น กิจกรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของสี่เสาหลักกับหน่วยงานภายในแต่ละจังหวัดมีความเข้มแข็งขึ้น การอบรมอาสาสมัครตัวแทนหมู่บ้าน การให้การสนับสนุนด้านการประกอบการและการตลาดแก่ธุรกิจชุมชนในท้องถิ่น และการเข้าถึงที่ดินและทรัพย์สินของชุมชนมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

3.5 ความรับผิดชอบ (Accountability)

แผนงานของโครงการมีส่วนในการรับผิดชอบดูแล (accountability) ของผู้ทำหน้าที่หลัก (duty bearers) มากขึ้นหรือไม่อย่างไร ผู้ได้รับทุนสนับสนุนหลักของโครงการในที่นี่คือ แอคชั่นเอดมีความรับผิดชอบ (accountable) ต่อกลุ่มเป้าหมาย, ชุมชนและองค์กรภาคีร่วมต่าง ๆ อย่างไร

3.6. ความยั่งยืนและผลกระทบ (Sustainably)

หลังจากโครงการได้เริ่มดำเนินการจนกระทั่งปัจจุบัน บทบาทของผู้กระทำต่าง ๆ ผู้ถือสิทธิ์ (rights holders), ผู้มีอำนาจหรือหน้าที่รับผิดชอบ (duty bearers), คนกลางต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อความยั่งยืนของผลที่เกิดขึ้นของโครงการหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแผนงานต่าง ๆ ของโครงการเหล่านี้ ส่งผลต่อความยั่งยืนของโครงการหรือไม่ ถ้าหากไม่มี อะไรบ้างที่

ต้องการการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากแผนงานต่าง ๆ ของโครงการ มีส่วนทำให้บรรลุ อย่างยั่งยืนหรือไม่ พยานหลักฐานที่สนับสนุนคำตอบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอะไรบ้าง

3.7 การเรียนรู้

คณะทำงานโครงการได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ด้านแผนงานและแบ่งปันประสบการณ์นี้เพื่อปรับปรุง แผนงานต่าง ๆ อย่างไร คณะทำงานโครงการได้แบ่งปันและดำเนินการกับประสบการณ์และการเรียนรู้ นั้น อย่างไร

4. ระยะเวลาดำเนินการประเมินติดตามผล

กรอบเวลาดำเนินโครงการ 2 เดือน 25 วัน (ระหว่างวันที่ 6 มกราคม – 31 มีนาคม 2557) สรุปผลส่ง มอบรายงานประเมินผล ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2557

5. เนื้อหารายงานการประเมิน

1. ส่วนที่หนึ่ง

- 5.1 บทสรุปผู้บริหารผลของการประเมินและวัตถุประสงค์โครงการ
- 5.2 ความเป็นมาของโครงการ
- 5.3 วิธีการประเมินและวัตถุประสงค์ ผู้มีส่วนร่วมในการวัดผล คำถามหลักที่ใช้ในการประเมิน

2. ส่วนที่สอง

5.4 ผลประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในกรอบ เหตุผลสัมพันธ์ (Log Frame) ของโครงการ

5.5 ผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของโครงการ เช่น การส่งเสริมศักยภาพการทำงานของ องค์กรพันธมิตรร่วม การอบรมอาสาสมัครในชุมชน 120 ชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

5.6 ผลประเมินการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของคณะทำงาน โครงการ

5.7 ผลประเมินในการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

5.8 บทวิเคราะห์ความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

5.9 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการ ความเป็นไปได้และทิศทางการทำงานในอนาคตต่อไปแนว ทางการตั้งคำถามในการประเมินและวัตถุประสงค์โครงการควรครอบคลุมประเด็นเหล่านี้

ส่วนที่สาม ภาคผนวก

5.10 ตารางเวลาการประเมินและวัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่ทำประเมินผลกับใคร และวิธีการอะไรบันทึกจาก การกระบวนการประเมิน เช่นจากการสัมภาษณ์หรือสนทนากับกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่ เฉพาะเจาะจง รูปภาพ ตาราง ที่ช่วยอธิบายขยายความการประเมินผล

6. กำหนดพื้นที่เป้าหมายและวันเวลาในการประเมินผล

คณะทำงานโครงการได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย ตามข้อตกลงไว้ในจำนวน 10 % ของพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด 120 พื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ 12 พื้นที่เป้าหมาย แต่ละพื้นที่มีความต้องการคำตอบเชิงปริมาณพื้นที่ละ 30 ชุด รวมทั้งสิ้น 360 ชุด

กำหนดการประเมินไว้สองลักษณะดังนี้

6.1 การประเมินผลเชิงปริมาณ

คือ การจัดเก็บข้อมูลแบบสอบถามให้คะแนน จากมากไปสู่น้อย (5....4....3...2...1...0) โดยการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามจำนวน 29 ข้อ(ตามเอกสารในภาคผนวก) ที่สามารถครอบคลุมบริบทการขับเคลื่อนกิจกรรมและการปฏิบัติงานในเกือบทุกประเด็นของโครงการ ในการเก็บข้อมูลใช้ผู้ช่วยผู้ประเมินผลที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 3-4 โดยหัวหน้าคณะผู้ประเมินและคณะกรรมการโครงการได้ดำเนินการอบรมให้ความรู้ ผ่านกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความเข้าใจในเนื้อหาและกระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนของโครงการทั้งหมด ทั้งเนื้อหาสาระและยุทธศาสตร์เฉพาะของโครงการในรอบปี พ.ศ. 2554-2556 การสร้างความรู้ ความเข้าใจในเครื่องมือแบบสอบถาม การแปลความหมายของทุกข้อคำถามให้เป็นภาษามลายู ในความหมายเดียวกัน เพื่อสร้างความพร้อมให้ผู้ช่วยผู้ประเมินจะได้มีความเข้าใจอย่างละเอียด ในกรณีที่ได้จัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ภาษาไทยที่ไม่เข้มแข็งมากนัก ความเข้าใจในกระบวนการและเทคนิคการจัดเก็บข้อมูล ความเข้าใจในบริบทแต่ละหมู่บ้านเป้าหมายว่าเป็นอย่างไร การบริหารจัดการเงิน การอำนวยความสะดวก การประสานงานและการอยู่ในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดของพื้นที่เป้าหมายและวันเวลาที่เหมาะสมในภาคผนวก

6.2 การประเมินผลเชิงคุณภาพ

ได้กำหนดพื้นที่การประเมินผลเชิงคุณภาพไว้จำนวนร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด 120 หมู่บ้านเป้าหมายคือ 12 หมู่บ้าน ในทุกหมู่บ้านผู้ประเมินจะร่วมกันปรึกษา พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ อุปสรรค ปัญหาและมรรคผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการตลอดระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2556 เป็นหลัก ใช้กระบวนการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กลุ่มเป้าหมายในการจัดทำ Focus Group เน้นบุคคลเป้าหมายที่เป็น 4 เสาหลักในชุมชน

6.3 กระบวนการได้มาของข้อมูล

ประเด็นแนวคิดหลักในการได้มาซึ่งข้อมูลมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. ได้สร้างเครื่องมือเพื่อกำหนดกรอบในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเล็กๆ แต่บุคคลเป้าหมายจะเป็นแกนนำหลักของการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ ประมาณพื้นที่ละ 5-10 คน

2. ประเด็นในการตั้งคำถามจะได้จากคำตอบที่ประมวลข้อจุดอ่อนในแบบสอบถามเชิงปริมาณ กล่าวคือเมื่อเห็นว่าคำตอบในแบบสอบถามเชิงปริมาณไม่สามารถเข้าถึง เนื้อหาที่การประเมินต้องการทราบ จึงได้ตั้งคำถามในการพูดคุยแบบเฉพาะกลุ่มเล็ก (Focus Group)

3. เวลาในการประเมินเชิงคุณภาพจะใช้มากกว่า เพื่อสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ เช่นการให้เจ้าหน้าที่หลักที่ทำงานในกิจกรรมและหรือมีอาสาสมัครในกิจกรรมร่วมประสานงาน รวมเดินทางและเข้าร่วมรับฟังแลกเปลี่ยนประเด็นที่เหมาะสมด้วยเป็นส่วนใหญ่

4. ภาษาที่ใช้ในการพูดคุยใน 12 พื้นที่ ผู้ประเมินจะพูดคุยกับแกนนำโดยใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน ในฐานะที่หัวหน้าคณะผู้ประเมินผลได้พบกับกลุ่มเป้าหมายเป็นครั้งแรก จะมีเพียงพื้นที่เดียวที่ใช้ภาษาไทยมากกว่า เพราะแกนนำต้องการจะอธิบายเป็นภาษาไทย

5. ผู้ประเมินและผู้ช่วยได้ร่วมกันบันทึกประเด็นสำคัญๆและเมื่อเสร็จจากภารกิจรายวันได้มีการเรียบเรียง เพื่อการประมวล

บทที่ 2

ผลของการประเมินโครงการ

โครงการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน

ผลการประเมินโครงการ

ได้ดำเนินการจัดทำเครื่องมือทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยได้ดำเนินการลงพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลกับแกนนำและสมาชิกในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 12 หมู่บ้าน ได้ทำการประมวลผลข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและได้แสดงผลเชิงปริมาณไว้ตามตารางที่ได้จัดแสดงไว้ในภาคผนวก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลของการตอบแบบสอบถามของบุคคลเป้าหมายใน 12 พื้นที่ มีความสำคัญในการพิจารณาเพื่อประกอบการดำเนินการในโอกาสต่อไป โดยได้แบ่งประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จที่ค่อนข้างสูง

จากการนำแนวทางการพัฒนาในกระบวนการที่เน้นการให้แกนนำประจำท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ โดยให้อิหม่ามหรือผู้นำศาสนาจะต้องเป็นตัวจักรสำคัญและต้องทำงานร่วมกับฝ่ายท้องถิ่น (ฝ่ายปกครอง) และฝ่ายท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น) และผู้นำทางธรรมชาติ ซึ่งสามารถตอบสนองเป้าหมายของกิจกรรมในโครงการ เป็นสื่อกลางการพัฒนาร่วมกันในเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เชื่อได้ว่าการร่วมประสานในท้องถิ่นเช่นนี้ จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เมื่ออิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของชุมชนร่วมกับคณะกรรมการมัสยิด โต๊ะครูและอุstad ซึ่งทำหน้าที่ในการสอนศาสนา ผู้สอนศาสนาอิสลามให้กับชุมชน เป็นตัวหลักและหัวขบวนในการนำแนวทางศาสนาเป็นวิธีการทำงาน โดยร่วมกับผู้นำฝ่ายอื่น ๆ ในชุมชน เมื่อมีการประเมินผลเชิงปริมาณจะปรากฏคะแนนความพึงพอใจจากสมาชิกในชุมชนมาก ต่อกรณีการนำแนวทางในการพัฒนาโดยอิหม่ามและผู้นำศาสนา โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.89 จากคะแนนเต็ม 5 แสดงว่าแนวทางที่ได้นำเสนอ ให้การพัฒนาเริ่มต้นที่หมู่บ้านและให้บรรดาแกนนำทั้ง 4 เสาหลักเป็นแกนนำที่สำคัญ

ในบรรดาแกนนำทั้งสี่คือ อิหม่ามและคณะกรรมการศาสนาซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด เป็นที่พึงพอใจของแกนนำและสมาชิกของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ความพึงพอใจรองลงมา เป็นผู้นำฝ่ายปกครอง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 3.69 ของคะแนนเต็ม 5

จากประเด็นคำถามนี้ทำให้เข้าใจได้ว่า หลักการการนำเสนอกระบวนการการพัฒนาชุมชน (Development Approach) ในหมู่บ้าน ที่ทำงานร่วมกันของผู้นำศาสนาเป็นหลักและตามด้วยการสร้างความเข้าใจเพื่อให้มีการร่วมมือกับผู้นำตามธรรมชาติ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชุมชน) ผู้นำฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะ) และผู้นำฝ่ายพัฒนา (นายกองค์กรปกครองท้องถิ่น, สมาชิกองค์กรปกครองท้องถิ่น) ทำให้เห็นผลการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่ค่อนข้างดี

คุณสมบัติและรายชื่อหมู่บ้านเป้าหมายที่จัดลำดับความสำเร็จในระดับต่าง ๆ มีดังนี้

คุณสมบัติและเงื่อนไขที่จัดว่าเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความสำเร็จในการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดี คือ

- 1) ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นหลัก

- 2) ผู้นำศาสนาได้แสดงบทบาทหลักและมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง (Leadership)
- 3) แกนนำจาก 4 เสาหลักสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ(มีการประชุมปรึกษาเป็นประจำสม่ำเสมอ)
- 4) มีกิจกรรมที่สามารถสนองความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอได้เป็นอย่างดี อาทิ
 - **ด้านศาสนา** ได้มีการสอนศาสนาประเภทการสอนคัมภีร์ อัลกุรอานแบบ กิรอตี การสอนศาสนาพื้นฐาน (ฟิรดูอิน) ตาดีกา (สำหรับเยาวชน) และการสอนศาสนาแบบกิตาบญาวี (สำหรับผู้ใหญ่) อย่างต่อเนื่องและพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับและความเชื่อมั่นของแกนนำในพื้นที่ว่าแนวทางนี้สามารถทำให้ชุมชนของตนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้
 - **ด้านเศรษฐกิจ** ได้ดำเนินการเรื่องกองทุนชุมชน หรือกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นกองทุนสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ในการจัดซื้อ จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภคและการลงทุนแก่สมาชิกในชุมชน การสนับสนุนการบริหารจัดการการเรียนการสอนศาสนาในชุมชน
 - **ด้านความมั่นคง** มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการบริหารจัดการชุมชนด้วยชุมชนกันเอง โดยรัฐให้การสนับสนุนอยู่ห่าง ๆ
 - **ด้านแนวคิดและอุดมการณ์** ที่แกนนำและสมาชิกมีความมุ่งมั่นอย่างกระตือรือร้นและจริงจังในการพัฒนาชุมชนของตนเองโดยยึดแนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก
- 5) มีอาสาสมัครเครือข่ายที่มีบาร์มี มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้รับความน่าเชื่อถือและไว้วางใจจากชุมชนและองค์กรภาคีอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ดี
- 6) ชุมชนนี้สามารถเป็นแบบอย่างหรือ Model การพัฒนาให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี
- 7) องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น การพูดคุยในขณะที่ทำ Focus group มีความเป็นกันเอง มีความพร้อมในการพูดคุย การถ่อมตัวแต่จริงจังกับแนวความคิดของตนเอง มีลักษณะของความกล้าที่จะนำเสนอแนวทาง (วิสัยทัศน์) เพื่อพัฒนาชุมชนของตนในอนาคตในคุณสมบัติและเงื่อนไขที่สามารถสัมผัสได้เมื่อได้มีการพบพูดคุย กิ่งทางการอย่าง Focus group ได้จำแนกหมู่บ้านเป้าหมาย

ก. รายชื่อหมู่บ้านที่จัดอยู่ในอันดับที่ดี

เมื่อคณะผู้ประเมินได้วางคุณสมบัติและปัจจัยข้างต้นดังกล่าวแล้ว ได้พิจารณาและมีผลสรุปว่าหมู่บ้านที่จัดในอันดับที่ดี ได้มีการใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นหลัก ผู้นำศาสนาได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำสูง (Leadership) แกนนำ 4 เสาหลักสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มีการประชุมปรึกษาเป็นประจำ) มีกิจกรรมที่สามารถสนองความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอได้เป็นอย่างดี อาทิ มีการสอนศาสนาประเภทการสอนคัมภีร์อัลกุรอานแบบกิรออาตี มีการสอนศาสนาพื้นฐาน (ฟิรดูอิน) ตาดีกา (สำหรับเยาวชน) และการสอนกิตาบญาวีสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนมีการจัดระบบและดำเนินงานด้านกองทุนชุมชนหรือกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการบริโภคอุปโภคและการลงทุนแก่สมาชิกในชุมชน ชุมชนมีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการบริหารจัดการความมั่นคงและการดูแลความปลอดภัยของชุมชนกันเองร่วมกับภาครัฐ มีความกระตือรือร้นและจริงจังในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยยึดแนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็น

หลัก มีอาสาสมัครเครือข่ายที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้รับความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ จากชุมชนและองค์กรภาคีอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ดี ชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างหรือ Model การพัฒนาให้กับ ชุมชนอื่น ๆ ได้ และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การพูดคุยแบบ Focus group มีความเป็นกันเอง มีความพร้อมใน การพูดคุย การถ่อมตัวแต่จริงจังกับแนวความคิด มีความกล้าที่จะนำเสนอแนวทาง (วิสัยทัศน์) เพื่อพัฒนา ชุมชนในอนาคต หมู่บ้านที่มีคุณสมบัติและจัดอันดับอยู่ในลำดับนี้ ดังนี้

1. บ้านเยะโน	ตำบลบาละ	อำเภอกาบัง	จังหวัดยะลา
2. บ้านชุมบก	ตำบลเกาะสะท้อน	อำเภอตากใบ	จังหวัดนราธิวาส
3. บ้านโคก	ตำบลจวบ	อำเภอเจาะไอร้อง	จังหวัดนราธิวาส
4. บ้านสะแต	ตำบลบาเจาะ	อำเภอบาเจาะ	จังหวัดนราธิวาส
5. บ้านซรีจายา	ตำบลสุโหงโกลก	อำเภอสุโหงโกลก	จังหวัดนราธิวาส

ข. รายชื่อหมู่บ้านที่ดำเนินกิจกรรมที่กำลังพัฒนาในระดับปานกลาง

เป็นหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ โดยภาพรวมจะอยู่ในลำดับที่รองลงมาจากลำดับแรก มีรายนาม ดังนี้

1. บ้านโตะเต็ง	ตำบลโตะเต็ง	อำเภอสุโหงปาดี	จังหวัดนราธิวาส
2. บ้านตะโละอาโฮ	ตำบลแหลมโพธิ์	อำเภอยะหริ่ง	จังหวัดปัตตานี
3. บ้านปะแต	ตำบลปะแต	อำเภอยะหา	จังหวัดยะลา
4. บ้านงาแบ(บางเก่า)ตำบลบางเก่า		อำเภอสายบุรี	จังหวัดปัตตานี

ค. รายชื่อหมู่บ้านที่ยังเห็นความอ่อนแอที่ต้องขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา

ในทางตรงกันข้ามกับหมู่บ้านหรือชุมชนใดที่เมื่อ 4 สัปดาห์ยังไม่มีเอกภาพ ผลความสำเร็จของการ พัฒนาในพื้นที่ก็จะขาดประสิทธิภาพไปด้วย กรณีนี้จะเห็นได้ชัดในกรณีบ้านตีบู้ ตำบลยะตะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลาและที่อื่น ๆ เว้นเสียแต่ว่าผู้นำบางคนในบางพื้นที่มีภาวะผู้นำ (Leadership) สูงมาก มี ประสบการณ์มาก (เคยเป็นทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนา และเป็นอิหม่าม) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งทาง โลกและทางศาสนา มีความกล้าหาญและเอาจริงเอาจังกับการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง กรณีแกนนำของบ้านสาม ยอด ตำบลสามยอด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อย่างไรก็ตามการประเมินผลได้นำแนวคิดเรื่องการทำงาน เป็นองค์กรคณะ ความเป็นเอกภาพในการทำงานร่วมกันเป็นสำคัญ มากกว่าการนำเด่น โดยผู้นำลำพังเพียงคน เดียว รายชื่อหมู่บ้านที่อยู่ในระดับนี้

1. บ้านสามยอด	ตำบลสามยอด	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี
2. บ้านตีบู้	ตำบลยะตะ	อำเภอรามัน	จังหวัดยะลา
3. บ้านบาซาเวง	ตำบลกรงปินัง	อำเภอกรงปินัง	จังหวัดยะลา

ในมุมมองของข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับอิหม่ามและแกนนำของบ้านบาซาเวง ตำบลกรงปินัง อำเภอ กรงปินัง จังหวัดยะลา เห็นการขับเคลื่อนเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการ เรื่องคุณภาพของการใช้เงิน และตลอดจนข้อมูลด้านคณะกรรมการกลุ่มกับการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ บ้านบา ซาเวง จะมีปัญหาภายในในเรื่องนี้อยู่ในระดับหนึ่ง จากที่ผู้นำทางจิตวิญญาณกล่าวว่า “เรากำลังจะหาทาง

แก้ไข” ตลอดจนการนัดหมายกับคณะทำงานของหมู่บ้านนี้ ไม่สามารถประชุมกลุ่มย่อยได้เต็มตามเป้าหมาย จึงสามารถคาดเดาว่า การขับเคลื่อนในมิติอื่น ๆ ก็น่าจะประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่ได้เห็นการขับเคลื่อนของบางหมู่บ้านเป้าหมาย สามารถดำเนินการถึงเป้าหมายในระยะเวลา กว่า 3 ปี จากข้อมูลและการสังเกตจากผู้ประเมินผล เห็นว่าชุมชนส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าการบริหารจัดการชุมชนในระดับนี้ยังคงเส้นเสมอต้นเสมอปลาย ก็จะสามารถสร้างกระบวนการความเข้มแข็งของชุมชนได้ ซึ่งหมายถึงการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกในชุมชน จะได้มีผลต่อการลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความประสงค์ที่เห็นว่า หากโครงการนี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จะมีผลต่อความขัดแย้งในพื้นที่ลดน้อยลง กระบวนการพัฒนาสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี โดยมีค่าตอบที่คะแนนเฉลี่ยในระดับ 3.75 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน

อาจจะกล่าวได้ว่า ในขณะที่เหตุการณ์ความไม่สงบกำลังเดินหน้าอยู่ แต่ประชาชนในหลายหมู่บ้านยังฟันฝ่าอุปสรรคได้อย่างน่าชื่นชม กรณีการดูแลความไม่สงบโดยกำลังของประชาชนกันเอง เช่นบ้านเยะใน ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา และบ้านโคก ตำบลจวบ อำเภोजေးไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ความมั่นใจในบรรดาประชาชนที่เห็นว่าหากพื้นที่ที่มีความสงบ การพัฒนาชุมชนของตนเองจะสามารถเดินหน้าได้ โดยมีจำนวนผู้ตอบว่ามีความพึงพอใจมากในระดับ 3.81 คะแนน (ในข้อที่ 17)

ซึ่งสร้างความมั่นใจว่าประชาชนมีความพร้อมที่จะเดินหน้าเรื่องการพัฒนาได้สูงมาก และที่สำคัญประชาชนปรารถนาที่อยากเห็น คือ ความต่อเนื่องของโครงการที่จะนำมาซึ่งประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งมีคะแนนในระดับเฉลี่ยที่สูง คือ (ข้อที่ 20 คะแนนเฉลี่ย 3.75) ในขณะเดียวกันค่าตอบที่อยู่ในระดับความพึงพอใจในระดับปานกลางที่ค่อนข้างมาก ซึ่งหมายถึง มีความพึงพอใจในกิจกรรมของโครงการมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ประมาณ 15 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามโดยให้คะแนนความพึงพอใจอยู่ในระดับ 3.00-3.69 และที่มีความพึงพอใจระดับกลาง (จำนวน 5 ท่านคะแนนเฉลี่ย 2.63-2.87) และสามารถจะกำหนดการขับเคลื่อนชุมชนของตนเองได้อย่างมีคุณภาพ กรณีบ้านสามยอด ตำบลสามยอด อำเภอกอกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี กรณีบ้านโคก ตำบลจวบ อำเภोजေးไอร้อง จังหวัดนราธิวาส และกรณีบ้านเยะใน ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา เหล่านี้คือความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ ถึงแม้ความชัดเจนในการร่วมมือกับภาคีหรือเครือข่ายอื่น ๆ ที่อยู่นอกชุมชนจะมีไม่มากนัก แต่ถือได้ว่าพื้นฐานความสำคัญที่มาจากชุมชนกันเองนั้นทรงพลังมากกว่า

อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่มูลนิธิชุมชนไท ได้นำประสบการณ์ในการจัดการนำเสนอการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทำให้กลุ่มหมู่บ้านที่ผ่านกระบวนการประชุม สัมมนาและฝึกอบรมกับมูลนิธิชุมชนไท กิจกรรมการสร้างอาสาสมัครเครือข่าย มีความสามารถในการบริหารจัดการที่เข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการขับเคลื่อนชุมชนและการเข้ามามีส่วนร่วม ความเป็นผู้นำ และทักษะทางเทคนิคต่างๆ ได้มีผลต่อกระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนของชุมชนเป้าหมายในระดับแกนนำได้อย่างชัดเจน และการทำงานอย่างเป็นระบบของอาสาสมัครเครือข่าย ที่ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในบทบาทและในการทำงานเป็นอย่างดี

แต่การมีส่วนร่วมกับสถาบันหรือองค์กรภาคประชาสังคมกับหน่วยงานภายในจังหวัด ในด้านการวางแผนและการลงมือดำเนินงานโครงการพัฒนาร่วมกับสำนักงานจังหวัด จากผลการประเมินเชิงคุณภาพ มีค่าตอบที่ไม่ชัดเจนนัก อาจเป็นหมู่บ้านที่ถูกจัดวางประเภทเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีความสงบ กล่าวคือ เป็นหมู่บ้าน “สีแดง” ในทัศนะของฝ่ายความมั่นคง จึงถูกละเลยจากทางราชการเสียส่วนใหญ่ การร่วมมือจะเกิดขึ้นเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น เช่น กรณีของบ้านโคก ตำบลจวบ อำเภोजေးไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ผู้ทำงานอย่างใกล้ชิดกับทางราชการในระดับอำเภอหรือจังหวัดและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง คือ เจ้าหน้าที่ทหารเป็นหลักมาก่อน ใน 12 พื้นที่ตัวอย่าง จะมีหน่วยงานราชการในระดับจังหวัดเข้ามาในพื้นที่สีแดงไม่มากนัก

ข้อสังเกตบางประการ

ผู้ประเมินผลได้ร่วมมือกับบทบาทในการถอดบทเรียนกิจกรรมชุมชนศรัทธา หรือ แผนงานกำกับตัวก่อนหน้า เห็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาร่วมรับฟังในการนำเสนอผลการถอดบทเรียนของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายค่อนข้างจะน้อย ทั้งๆที่กระบวนการเรียนเชิญได้ทำการมาล่วงหน้าเป็นระยะเวลาานพอสมควร สถานที่ที่จัดได้จัดขึ้นในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด คือ ศาลากลางจังหวัดหรือสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงสามารถจะคาดเดาในเรื่องการให้ความสำคัญที่มีผลต่อความร่วมมือในระดับหนึ่งด้วย

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น กระบวนการผลิตและการตลาดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบธุรกิจชุมชน ในบางชุมชนยังต้องมีการสร้างกระบวนการร่วม โดยส่วนหนึ่ง คือ นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน มาปรับใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสม อาทิการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนของชุมชนและการร่วมมือกับองค์กรภาคีอื่น ๆ รวมทั้งการหาแนวทางในการมีตั้งข้อบัญญัติในองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น หรือการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับ อำเภอ จังหวัดและประเทศ เพื่อมามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริมให้แนวคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเป็นรูปธรรมมากขึ้น

บางกิจกรรมของโครงการ โดยเฉพาะประเด็นปัญหาที่ติดถึงแม้ว่าปัญหาเรื่องนี้ ได้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์หลักให้ชุมชนมีการจัดหาข้อมูล การจัดทำแผนที่ชุมชน และการให้ความรู้เรื่องกระบวนการแก้ปัญหาที่ติด มาในระยะแรกๆแล้วก็ตาม ในช่วงของการประเมิน พบเห็นในบางชุมชนที่มีความพยายามหาแนวทางในการนำข้อมูลและการเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรภาคีอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ติดที่ชุมชนประสบ เช่น กรณีบ้านสะเต อำเภอบาเจาะ บ้านโต๊ะเต็ง ตำบลโต๊ะเต็ง อำเภอสูโงปาตี จังหวัดนราธิวาส และบ้านงาแบ (บางเก่า) อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นต้น ทั้งนี้เข้าใจว่ากิจกรรมในโครงการนี้ คาดหวังให้ชุมชนได้ร่วมหาทางออกกับองค์กรภาคีอื่น ๆ ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เช่น บ้านโต๊ะเต็ง ตำบลโต๊ะเต็ง อำเภอสูโงปาตี จังหวัดนราธิวาส ได้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่ติดและที่อยู่อาศัยกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) หรือ พอช.

ปัญหาที่ติดในหมู่บ้าน เป็นปัญหาใหญ่ทั้งในปัจจุบันและจะวิกฤติในอนาคต จำเป็นต้องได้รับการวางแผนร่วมกันกับองค์กรภาคีอื่น ๆ เพราะเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน หลายองค์กร ทั้งที่ทำงานด้านการเกษตร ที่อยู่อาศัย การศึกษา เอกสารสิทธิ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกันหลายฉบับในหลายหน่วยงาน องค์ความรู้ต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนของภาคประชาชนที่เหมาะสม เป็นลักษณะบูรณาการทำงานร่วมกันและแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงในกระบวนการหาทางออกที่เหมาะสม ดังนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาการมีโครงการหรือแผนงานกิจกรรมเฉพาะรับผิดชอบด้านปัญหาที่ติด ในระยะต่อไป

ประเด็นข้อคำถามและคำตอบที่ค้นพบ

ความสอดคล้องของโครงการ (Relevance)

ความสอดคล้อง (Relevance) ของการวางแผนการดำเนินงาน สอดคล้องต่อโจทย์การแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย มีคะแนนความพึงพอใจระดับปานกลางค่อนข้างน้อย คือ ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.83 จากคะแนนเต็ม 5 โดยหลักการและแนวคิดของการวางพื้นฐานการพัฒนาองค์กรของประชาชน ตามแนวคิดการใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนแนวคิดการใช้ศักยภาพของ 4 เสาหลักและการประสานร่วมกับอาสาสมัครเครือข่ายในพื้นที่ ประชาชนสามารถวิเคราะห์หาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และการวางพื้นฐานการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง โดยถือเป็นมติของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ กระบวนการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับความต้องการที่เหมาะสมของชุมชนเป็นแนวทาง

แนวทางการนำเสนอและกระบวนการทำงานในกิจกรรมของโครงการมุ่งเน้นการทำงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพูดคุย การปรึกษาหารือตลอดจนการหาแนวทางในการทำงานบนพื้นฐาน “ฉันทามติ” ของสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก สามารถจะกล่าวได้ว่าแนวทางและกระบวนการนี้สอดคล้องกับหลักความเชื่อถือความศรัทธาทางศาสนาและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น คำสอนของศาสนาอิสลามสอนว่า เมื่อจะมีการประกอบการใด ๆ ในชุมชนจะต้องมีการพูดคุย ปรึกษาหารือร่วมกันก่อน และมีความพยายามอย่างจริงจังเต็มที่ตามความสามารถของทุกคนที่จะช่วยกัน พร้อมกับเชื่อมั่นว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวเป็นอำนาจของพระเจ้า

ในหลักการปฏิบัติของโครงการสอดรับและอยู่บนพื้นฐานของบริบททางศาสนา ความเชื่อและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ดังนั้น หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการตั้งมั่นในการทำงานที่ใช้กระบวนการพูดคุยปรึกษาทุกครั้งเป็นพื้นฐานสำคัญของแนวทางในกระบวนการประชาธิปไตยและการสร้างความเท่าเทียมกันในชุมชน

ความมีประสิทธิภาพของโครงการ (Efficiency)

ความมีประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรมและการจัดการโครงการ (Efficiency) เป็นไปอย่างคืบหน้า ที่มีแนวทางไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนงานของโครงการเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการสนับสนุนกันและกันกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งเยาวชนคนหนุ่มสาว กลุ่มสตรี กล่าวกันว่าเบื้องหลังความสำเร็จและความเข้มแข็งของบางกิจกรรมในชุมชน กลุ่มสตรีมีบทบาทที่เหมาะสม เช่น เป็นกรรมการในกลุ่มออมทรัพย์ คณะทำงานในกองทุนหรือที่เกี่ยวข้องกับการเงินของกลุ่ม มีบทบาทในกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกัน อาทิ ร้านค้า การหารายได้ แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องให้กระบวนการเร่งกระตุ้นและร่วมทำงานอย่างเป็นระบบจากทุกฝ่ายให้มากขึ้น ซึ่งพลังความสามัคคีการรวมตัวกัน เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตัวเองและกลุ่มได้เป็นอย่างดี เหล่านี้เมื่อมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาศักยภาพจะมีอำนาจในการต่อรองในกระบวนการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองมากขึ้น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมกีร้อาติ กลุ่มช่วยเหลือจัดการศพ การมีกิจกรรมมาผลิตเคลื่อนที่ (ทำบุญเนื่องเดือนคล้ายวันเกิดของศาสดา นปีฐฮามัด รอซูลุลเลาะห์) ซึ่งปรากฏเป็นกิจกรรมที่กระทำกันอย่างสม่ำเสมอในหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเยะโน บ้านสะแต บ้านโคก บ้านปะแต บ้านโตะเต็ง บ้านงาแบ (บ้านบางเก่า) บ้านชรีจาया ฯลฯ

การดำเนินการกิจกรรมของโครงการที่เห็นชัดเจนกับหมู่บ้านที่มีพื้นฐานการพัฒนาในระยะก่อนหน้าปี พ.ศ. 2554 กล่าวคือ ความชัดเจนในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเดิมจะมีความก้าวหน้าเป็นลำดับ หากเปรียบเทียบกับชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมาใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 หลายชุมชนจำเป็นต้องได้รับการดูแล ปรึกษา ปรึกษา และแก้ปัญหามาให้เกิดกระบวนการคิดให้มากขึ้น ถึงแม้ในบางกลุ่มจะมีความก้าวหน้าทางความคิดและการทำงานร่วมกันแล้วก็ตาม แต่ความต้องการของชุมชนที่จะเห็นผู้ร่วมเดินทางกับตนยังมีอยู่มากเช่นกัน

การมีองค์กรในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนการศึกษา หรือ กองทุนประเภทอื่น ๆ เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน กรณีมีบางหมู่บ้านที่กองทุนออมทรัพย์มีศักยภาพในการให้บริการแก่สมาชิกในการกู้ยืมเพื่อจัดหาและซื้อที่ดินเพื่อประกอบอาชีพและการขยายกิจการทางด้านการเกษตร โดยมีเงื่อนไขเรื่องระยะเวลาในการส่งคืนแก่กองทุนในกลุ่ม และการเพิ่มกำไรในตัวสินค้าที่ซื้อให้แก่สมาชิก เช่น การซื้อที่ดิน การ

ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนที่วางเงื่อนไข เช่น การกู้ยืมในการจัดหาจัดซื้อที่ดิน หรือเครื่องมือเพื่อการเกษตร กองทุนได้บอกกำไรที่เหมาะสม ตลอดจนการมีแผนงานระยะยาวอย่างชัดเจนในการลดเพดานกำไรให้เหมาะสมแก่สมาชิก (บ้านเยะใน) การใช้แนวทางและกระบวนการสร้างศักยภาพของแกนนำ 4 เส้าหลักให้แก่ชุมชน สามารถกล่าวได้ว่าคุณสมบัติเหล่านี้เป็นการเสริมศักยภาพในการต่อยอดด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

กระบวนการสร้างให้สมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงพิษภัยของปัญหายาเสพติด เช่น การลด ละ และเลิกการสูบบุหรี่ (บ้านโตะเต็ง ตำบลโตะเต็ง อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา) หรือการแก้ปัญหาเสพติดของวัยรุ่นในชุมชน (บ้านตึบ ตำบลยะตะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา) หลักการชุมชนศรัทธาได้เป็นพื้นฐานให้ชุมชนอยู่ในกรอบของศาสนาและเป็นตัวกำหนดวิถีปฏิบัติของสมาชิก บางชุมชนสามารถใช้หลักการทางการเมืองในรูปแบบที่ดีงามของหลักศาสนา คือการ “พูดคุยหรือที่มุสลิมเรียกว่าหลักการซุรอ” ในพื้นที่ เพื่อขจัดหรือบรรเทาความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชน ไม่อาจจะปฏิบัติได้ทั้งหมด บางพื้นที่สามารถนำไปใช้ในบางขั้นตอน เช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกันหลังจากการเลือกตั้งแล้วเสร็จ เป็นต้น

ความเท่าเทียมกันและการไม่เลือกปฏิบัติของโครงการ (Equality)

กิจกรรมในโครงการสามารถสร้างความเท่าเทียมกันและการไม่เลือกปฏิบัติ (Equality) โดยพื้นฐานการนำเสนอโครงการในระยะแรก คือ การสร้างเวทีของประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนทั้งหมด และกระบวนการของชุมชนศรัทธาที่ยึดเกี่ยวกับศาสนาเป็นหลัก ทำให้ประเด็นของผู้ขาดโอกาสและหรือเป็นชนชายขอบจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ นับเป็นกิจกรรมที่ดีที่บางชุมชนสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี หลายชุมชนสามารถตอบคำถามเรื่องการช่วยเหลือผู้ขาดโอกาสในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมเช่น กรณีการช่วยเหลือการยืมชีพในกองทุนชาภาค (ศาสนบริจาต) การช่วยเหลือทำศพ (ซึ่งมีในหลายหมู่บ้าน) การดูแลเข้มงวดกับกลุ่มที่อยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้แก่ บ้านปะแต ตำบลปะแตอำเภอยะหา จังหวัดยะลา บ้านโตะเต็ง ตำบลโตะเต็ง อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา บ้านตึบ ตำบลยะตะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นต้น เป็นการนำเสนอของแกนนำ 4 เส้าหลัก จนประชาชนในชุมชนมีความมั่นใจ จึงได้มีการขยายสมาชิกในกิจกรรมมากขึ้นเป็นลำดับ

ความมีประสิทธิภาพของโครงการ (Effectiveness)

ปัจจัยที่ทำให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ก่อให้เกิดผลที่ดี โดยมีแผนงานและการจัดกิจกรรมโครงการ เช่น กิจกรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทของสี่เสาหลักกับหน่วยงานภายในแต่ละจังหวัดมีความเข้มแข็งขึ้น การอบรมอาสาสมัครเครือข่าย ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าจะยังไม่เห็นความชัดเจนในประเด็นการทำงานประสานกันในระดับจังหวัดของแต่ละพื้นที่ การสนับสนุนเรื่องตลาดธุรกิจชุมชนในท้องถิ่น ถึงแม้จะเห็นศักยภาพของหลายชุมชน แต่กระบวนการเพื่อต่อยอดและพัฒนา ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบด้านแนวคิด ทักษะ ทักษะ การออกแบบโครงการเพื่อให้คำนึงถึงการสนับสนุนเงินทุนขั้นต้นและการส่งเสริมการตลาดอย่างจริงจัง จะทำให้การเรียกร้องสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น กรณีการแปรรูปผลไม้ประเภทการดองและการหาลาดในการทำขนมหวาน (อา

เกาะ) ของชุมชนชุมบง ตำบลเกาะสะท้อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส กรณีบ้านตีบู ตำบลยะตะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นต้น

ความรับผิดชอบของโครงการ (Accountability)

ในความรับผิดชอบ (Accountability) ของผู้ได้รับทุนสนับสนุนหลักของโครงการ คือ องค์กรแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไท มีความรับผิดชอบต่อชุมชนกลุ่มเป้าหมาย และองค์กรภาคีร่วมจะมีความชัดเจนน้อย เนื่องจากได้จัดจ้างคณะทำงานโครงการ ฯ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ ภารกิจหลักจึงตกกับการประสานงานของคณะทำงานโครงการ ฯ ซึ่งมีจำกัดเพียงจังหวัดละหนึ่งคน กับการประสานงานในพื้นที่ที่กว้างและมาก คือ จังหวัดละ 40 หมู่บ้านและแต่ละพื้นที่อยู่ต่างอำเภอด้วย อีกทั้ง คณะทำงานโครงการ ฯ ยังต้องเป็นตัวเชื่อมกับองค์กรแอ็คชั่นเอด มูลนิธิชุมชนไทจึงเห็นว่าภารกิจความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมีค่อนข้างมากและกว้างเกินกำลัง

ในประเด็นของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการองค์กรเป็นหลัก การขาดการออกแบบเรื่องการสนับสนุนเงินทุนหรือการลงทุนตามความต้องการของชุมชนเพื่อพัฒนาด้านอื่น ๆ ทำให้ไม่มีความชัดเจนในการสร้างความเชื่อมั่นในความรับผิดชอบของอาสาสมัครเครือข่าย หลายชุมชนและอาสาสมัครเครือข่ายหลายท่านได้กล่าวในระหว่างการพูดคุยใน Focus Group ว่า “การพัฒนาบางกิจกรรมชุมชนสามารถทำได้เอง แต่มีมากมายที่ชุมชนอยากจะทำตามความต้องการของสมาชิก แต่กิจกรรมต้องพับและยกเลิกไป เพราะจำเป็นและต้องอาศัยงบประมาณเป็นเครื่องมือประการหนึ่งที่สำคัญ”

ในเบื้องต้นตามแนวคิดของโครงการต้องการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่าย โดยเข้าใจว่าศักยภาพของเขาทั้งหลายสามารถเชื่อมต่อกับองค์กรภาคีอื่น ๆ จนสามารถแสวงหาแหล่งทุน หรือ งบประมาณสนับสนุนได้ โดยเฉพาะจากองค์กรบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลที่ชุมชนตั้งอยู่หรือจากฝ่ายปกครองในกองทุนอื่น ๆ อาทิ SME โครงการ พนม (พัฒนาหมู่บ้าน) หรือ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) และอื่น ๆ ซึ่งในความเป็นจริงในวิธีการปฏิบัติ ไม่สามารถตอบสนองกิจกรรมในโครงการนี้มากนัก อีกทั้งความคาดหวังเรื่องให้หนึ่งในคณะกรรมการ 4 เสาหลัก คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามารถจะนำเสนอโครงการในกิจกรรมต่าง ๆ แต่ผลไม่ปรากฏเป็นมรรคผลที่ชัดเจนนัก อาจจะเนื่องมาจากกลไกงานการเมืองในระดับชุมชนท้องถิ่น ยังเป็นปัญหาเรื่องความเป็นเอกภาพทางความคิดอีกมาก หากโครงการในกิจกรรมนี้มีระยะเวลาที่มากขึ้นปัญหาอุปสรรคเหล่านี้ อาจจะผ่อนคลายเป็นได้และจะเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนได้มาก

ความยั่งยืนและผลกระทบ ในอนาคต (Sustainable)

ในหลายพื้นที่ที่สามารถคาดเดาถึงความยั่งยืนและผลกระทบ (Sustainable) ในอนาคตได้บ้างหลังจากโครงการได้เริ่มดำเนินการจนกระทั่งปัจจุบัน บทบาทของผู้กระทำการต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มีผลต่อความยั่งยืนของผลที่เกิดขึ้นของโครงการในอนาคต โดยเฉพาะหากชุมชนไม่สามารถนำแนวคิดเรื่องการประชุมหารือมาใช้ในชุมชนอย่างจริงจัง ดังจะเห็นในบางพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ ทั้งฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะ) และฝ่ายพัฒนา (นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและสมาชิก) นอกเสียจากการที่ผู้นำเหล่านั้น ได้ร่วมงานกับ 4 เสาหลักมาก่อนแล้ว จึงทำให้ศักยภาพการทำงาน of ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น กรณีตัวอย่างของหมู่ที่ 5 บ้านโคก ตำบลจวบ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัด

นราธิวาส การเปลี่ยนแปลงที่เข้มข้นของคณะกรรมการ 4 เสาหลัก ได้ทำให้แผนงานและกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ เดินหน้าอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ประเมินเชื่อว่า จะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของโครงการได้ในที่สุด

จากข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับผู้ได้รับผลประโยชน์ ณ เวลาที่ประเมิน ผู้ประเมินผลเห็นว่า แนวโน้มการพัฒนาการในกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่เป้าหมายจะมุ่งสู่ความสำเร็จของกิจกรรมที่ชุมชนได้วางเป้าหมายไว้ตลอดจนความตั้งใจจริงและความมุ่งมั่นของคณะทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับสูง มีการวางเป้าหมายการขับเคลื่อนโดยชุมชนในประเด็นที่เป็นความต้องการตามพื้นฐานของประชาชนเป็นหลัก มีการพัฒนาแนวปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและสามารถสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชนอยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะบางชุมชนได้มีและใช้กองทุนและเกิดความต่อเนื่องในบางกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีการพัฒนาแนวทางเพื่อสนองผลประโยชน์ด้านต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกันและสม่ำเสมอ เช่น การจัดกิจกรรมการสอนวิชาศาสนาพื้นฐาน (ตาดีกา) การสอนกุรอานแบบกีรออาตี การจัดให้มีกลุ่มออมทรัพย์ การส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อเป็นอาชีพเสริมที่สามารถเพิ่มรายได้แก่สมาชิก ฯลฯ หากพิจารณาสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันและคงรักษาความคงที่ (Constantly) ในการบริหารจัดการชุมชนเช่นที่เป็นอยู่ เชื่อว่าจะสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนเครือข่าย อีกทั้งยังสามารถนำเสนอให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี องค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ตามที่แกนนำส่วนใหญ่และสมาชิกประสงค์อยากให้เป็น (กรณีบ้านเยะใน อ.กาบัง จ.ยะลา, บ้านปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา, บ้านโต๊ะเต็ง อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส, บ้านโคก อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส, บ้านตะโล๊ะอาโห อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี)

กิจกรรมที่เกิดกับโครงการในรอบ 3 ปีนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้จากคณะทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครเครือข่าย กระบวนการทำงานของชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และมาพัฒนาเพิ่มขึ้นจากการจัดการขององค์กรพี่เลี้ยง คือ อาสาสมัครเครือข่าย โดยเฉพาะในกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่องค์การแอ็คชั่นเอด และมูลนิธิชุมชนไท ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้มีการพัฒนาเพิ่มพูนขึ้นเป็นลำดับ อีกทั้งที่ตัวประสานในพื้นที่ คือ อาสาสมัครเครือข่าย เป็นตัวกระตุ้นช่วยหนุนเสริมด้านขวัญและกำลังใจ การพบปะแลกเปลี่ยนในระหว่างเครือข่ายเมื่อมีโอกาสในการประชุม การสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ ปรึกษาตลอดจนการเดินทางไปทัศนศึกษาที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อพัฒนาการทำงานขององค์กรและแกนนำของชุมชน ที่จัดและเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ในบางกิจกรรมเกิดจากการลองผิดลองถูกและมีการพัฒนาด้วยตนเองและอาสาสมัครเครือข่าย จนทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามจากการประเมินผลยังเห็นถึงความเข้าใจของประชาชนต่ออาสาสมัครเครือข่ายยังไม่เห็นความสำคัญและความใกล้ชิดไม่มากนัก หากพิจารณาคะแนนประเมินผลเชิงปริมาณ คะแนนอยู่ในระดับต่ำอยู่ที่ 2.40 คะแนนของคะแนนเต็ม 5 อาจจะเป็นเพราะความใกล้ชิดของอาสาสมัคร หรืออาจจะเป็นเพราะพื้นที่เป้าหมายที่ได้เข้าร่วมในช่วงปีที่ 3 อาจจะทำให้สมาชิกในพื้นที่ยังขาดการทำงานร่วมกันมากนักกับอาสาสมัครเครือข่าย ประกอบกับการเพิ่มจำนวนของพื้นที่มากขึ้นเป็นเท่าตัว กล่าวคือ จากปีที่ 1 จำนวน 40 หมู่บ้าน ได้

เพิ่มในปีที่ 2 และปีที่ 3 อีกปีละ 40 หมู่บ้าน ทำให้ปริมาณงานและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่โครงการในระดับจังหวัดมีอยู่เท่าเดิม แต่พื้นที่ที่มีการเพิ่มจากปีแรกถึงปีที่ 3 เพิ่มขึ้นเป็น 120 หมู่บ้าน ทำให้การประสานงานและการเข้าถึงพื้นที่อาจจะมีความถี่ลดลง การทำงานร่วมกับสมาชิกอาสาสมัครเครือข่ายก็จะลดลงไปด้วย

บทที่ 3

บทสรุป ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

โครงการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน เป็นบริบทหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ดำเนินการและพัฒนาการอย่างเป็นลำดับเมื่อได้รับการสนับสนุนจากประชาคมยุโรป (EU) โดยผ่านองค์การแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไทยในปี พ.ศ. 2554-2556 ระยะเวลา 3 ปี ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน คือ การต่อยอดและเติมเต็ม ให้กิจกรรมตามแนวคิดดั้งเดิม กระบวนการพัฒนาผ่าน 4 เสาหลักของแต่ละชุมชนเป็นกลไกสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การประสานงานที่เป็นระบบและมีคุณภาพของอาสาสมัครเครือข่าย 120 คนใน 120 พื้นที่ นับเป็นมิติการทำงานที่ด้วางระบบเป็นอย่างดี สามารถตอบคำถามด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี

ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณกับพื้นที่ที่ครอบคลุมกว้างในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถึง 120 พื้นที่ทำให้เห็นจุดบอด หรือเป็นจุดอ่อนบ้าง ซึ่งมีได้หมายความว่า เป็นอุปสรรคที่ไม่สามารถแก้ไขหรือไม่สามารถฟันฝ่าไปได้ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใส่ใจในกระบวนการแก้ไขและพัฒนา เพื่อเป็นเครื่องพิสูจน์ให้กับสังคมประเทศได้เห็นภาพและกระบวนการพัฒนา ที่เกิดขึ้นกับกระบวนการของภาคประชาชนได้อย่างชัดเจน

ในโอกาสต่อไปกระบวนการพัฒนาในรูปแบบและแนวคิดของชุมชนศรัทธาจะสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบหรือหมู่บ้านตัวอย่างต้นแบบของการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน “วิถีภูมิปัญญา ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนา” ที่สามารถดำรงอยู่ในความดีงาม ความเอื้ออาทร การเกื้อกูลกันและกัน ตลอดจนการถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่นต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

1. ความคาดหวังแผนงานโครงการวางไว้สูงเกินไป

เข้าใจว่าความคาดหวังขององค์การแอ็คชั่นเอด และมูลนิธิชุมชนไทย ได้วาดหวังความสำเร็จใน กิจกรรมต่างของโครงการค่อนข้างสูง แต่ในความเป็นจริงกิจกรรมที่ได้มอบหมายให้ชุมชนทำโดยผ่านอาสาสมัครเครือข่าย เป็นการสร้างความหนักใจและเกิดความลั้งเลใจแก่ชุมชน ดังปรากฏกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่ตัวอย่าง ไม่เข้าใจว่าโครงการนี้มุ่งเน้นให้พื้นที่รับผิดชอบและช่วยเหลือตัวเองทั้งหมด องค์กรภาคีหลัก เช่น องค์การแอ็คชั่นเอด มูลนิธิชุมชนไทย และคณะทำงานโครงการ เป็นเพียงตัวหนุนเสริมด้านวิชาการและการประสานงานกับเครือข่ายองค์กรภาคีอื่นในพื้นที่ร่วมกับประชาชนในพื้นที่เท่าที่สามารถทำได้เท่านั้น

2. การพัฒนาชุมชนต้องมีความเหมาะสมและต้องให้ความสำคัญในเรื่องสถานการณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่และระยะเวลาการเข้ามีส่วนร่วมในชุมชน

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมิได้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาศักยภาพขององค์กรเพียงประการเดียว ธรรมชาติการพัฒนาชุมชนในพื้นที่แห่งนี้ ไม่ได้แตกต่างมากนักกับการพัฒนาในพื้นที่อื่น แต่ความรุนแรงในความไม่สงบที่เกิดขึ้น กับความไม่ค้อยมีความไว้เนื้อเชื่อใจกับงานพัฒนาในพื้นที่ ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อบุคคลที่มาจากนอกชุมชนในระดับที่น่าเป็นห่วง และที่สำคัญทุกพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกกำหนดความหมายว่าเป็น “พื้นที่สีแดง” ซึ่งหมายถึงประชาชนในพื้นที่ถูกสร้างให้เกิดความ

หวาดระแวงกันและกันและกับบุคคลนอกชุมชนมากขึ้นเป็นเท่าตัว หากเทียบกับหมู่บ้านปกติอื่น ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นหมายความว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่ายเป็นสิ่งที่ดี แต่องค์กรขาดเครื่องมือ คือ การสนับสนุนงบประมาณหรือเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อจะมอบให้อาสาสมัครเครือข่ายหรือแก่สมาชิกชุมชนเป้าหมายในการทำงานตามแผนงานและความต้องการของกลุ่ม โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ จึงทำให้สภาพของอาสาสมัครเครือข่ายเป็นบุคคลประเภท “พูดอย่างเดียวแต่ขาดกิจกรรมที่ชัดเจน” (ข้อมูลจากอาสาสมัครเครือข่ายและเจ้าหน้าที่โครงการ) แนวความคิดการพึ่งตนเองของชุมชน ไม่สามารถสรุปได้ว่าเหมือนกันทั้งหมด จึงทำให้เกิดความหนักใจของพื้นที่ว่า “ขณะนี้ชุมชนได้ทำอะไร ?” เพราะการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเครือข่ายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนโดยหลักการเป็นเรื่องของ “นามธรรมมากกว่ารูปธรรม” ดังนั้น เมื่อฟังการพูดคุย การประชุมกลุ่มย่อยกับสมาชิกในบางชุมชน สมาชิกในชุมชนเข้าใจว่าจะต้องเห็นบางอย่างที่จับต้องได้ เช่น มีการแสดงรายละเอียดมากมาย เช่น สมุดบัญชีกลุ่มออมทรัพย์ การรายงานผลต่าง ๆ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แผนและโครงการต่าง ๆ ของชุมชน ฯลฯ เพื่อสร้างความมั่นใจให้คณะผู้ประเมินผลได้เห็นของจริง ซึ่งหากมองเพียงผิวเผินจะเห็นว่าบางกลุ่มมีความตั้งใจในการทำงานจริง แต่ถ้าหากได้มีเวลาในการจัดเก็บข้อมูลในเชิงลึกและมากขึ้นกับสมาชิกในชุมชนโดยตรงจะได้ทราบและเห็นข้อเท็จจริง เพื่อสนับสนุนให้ภาพลักษณ์ของกิจกรรมเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

3. การออกแบบโครงการที่ขาดองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการโครงการและการส่งเสริมศักยภาพของชุมชน

องค์การแอ็คชั่นเอด มูลนิธิชุมชนไท มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจว่าพื้นที่เป้าหมาย 120 พื้นที่ที่กำหนดในโครงการนั้น เป็นพื้นที่ที่กว้างขวางและมีจำนวนมาก ระยะเวลาเพียง 3 ปีที่แผนงานได้ดำเนินการ เป็นเพียงระยะเวลาที่ค่อนข้างจะน้อยและสั้น ถึงแม้พื้นที่ทั้งหมดจะใช้พื้นที่ที่เป็นการต่อยอดจากกิจกรรมที่ได้เคยทำมา โดย การสนับสนุนของมูลนิธิชุมชนไทและภาคีความร่วมมือทั้งภาครัฐ/เอกชน คือ กิจกรรมชุมชนศรัทธาในพื้นที่ ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา แต่เมื่อองค์กรแอ็คชั่นเอดประเทศไทย และมูลนิธิชุมชนไท ได้ร่วมกันพัฒนาโครงการนี้เพิ่มเติม ในช่วงปี พ.ศ.2554 - 2556 แต่เป็นการเน้นกิจกรรมด้านการพัฒนาอาสาสมัครเครือข่ายโดยขาดองค์ประกอบการออกแบบโดยองค์รวมของการพัฒนา เช่น

- ออกแบบโครงการในการวางแผนกลไกการเพื่อการบริหารจัดการ อาทิ การวางเจ้าหน้าที่ประสานงานระดับ 3 จังหวัดให้การทำงานในระดับจังหวัดที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ต้องดูแล เป็นความจำเป็นด้านการประสานงานในพื้นที่และระหว่างจังหวัดอย่างเป็นระบบ

- กระบวนการสร้างองค์ความรู้แก่อาสาสมัครเครือข่ายในปีที่ 3 เพื่อให้ตามทันกันกับอาสาสมัครเครือข่ายในปีที่ 1 และ 2

- ประสบการณ์การพัฒนาชุมชนในพื้นที่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีคุณภาพและจะเป็นพลวัตมากขึ้น หากกิจกรรมในโครงการสามารถออกแบบการสนับสนุน “เงินเชื่อ หรือ Seed Money” อาจจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นถึงความจริงจังของแผนงานโครงการเชิงรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังกรณีที่เกิดขึ้นกับบ้านเยะใน ตำบลบาระ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา และบ้านโคก ตำบลจวบ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งในการเริ่มต้นของโครงการเดิม ได้มีการออกแบบเพื่อให้มีเงินเชื่อ พร้อม ๆ กับการทำทายของชุมชนเองที่จะทำให้เงินเชื่อไม่สูญไปและมีจำนวนเมล็ดเงินให้มากขึ้น จึงได้เกิดกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนขึ้นมา จนทำให้จำนวนเงินกองงอยอย่างเป็นระบบและบริหารได้ถูกต้องตามหลักศาสนา

4. ควรเพิ่มการสื่อสารกับสังคม

องค์กรแอ็คชั่นเอดและมูลนิธิชุมชนไท มีแผนงานกิจกรรมในการนำเสนอเพื่อพัฒนาชุมชนที่ดีและมีประโยชน์กับชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากโครงการหนึ่ง แต่ยังคงขาดการนำเสนอข้อมูลกิจกรรมโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สาธารณะที่อาจจะมผลต่อการสร้างภาคีเครือข่ายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อไม่เกิดการรับรู้ข่าวสารทำให้แนวคิดหลักการพัฒนาเช่นนี้ ไม่สามารถสนองเป้าหมายการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคีที่จะมาเป็นผู้ร่วมเครือข่ายและหรือสนับสนุนในอนาคตให้กว้างขวางขึ้นได้

5. ควรสร้างกระบวนการทำความเข้าใจเพื่อความเป็นเอกภาพทางความคิด

จากการประเมินการประสานงานระหว่างกันของโครงการกับองค์กรภาคี พบว่ายังมีช่องว่างในการวางแผนงานและการดำเนินการทำงานร่วมกันอยู่พอสมควร ซึ่งน่าจะเกิดจากแนวทางการทำงานที่ต่างกันและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จึงขอเสนอแนะว่า ในกระบวนการทำงานร่วมกันคณะทำงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการจำเป็นต้องปรึกษาหารือร่วมกันและนำมติในที่ปรึกษาไปปฏิบัติจริงในพื้นที่เป้าหมายทั้งนี้เนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันที่มีความประปรายมากขึ้น

ประเด็นช่องว่างของความเข้าใจที่กล่าวถึง

- ความเห็นต่างในกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาในเชิงนโยบาย เพราะความอ่อนไหวปัญหาชายแดนภาคใต้ที่มีมิติความแตกต่างกับพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศ จึงทำให้มีความเห็นแตกต่างกันได้

- การชักจูงทำความเข้าใจ อย่างลึกซึ้ง ถึงเนื้อหาสาระในการสื่อสารกับชุมชน /สังคม และการทำงานเป็นทีมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่ปรึกษาโครงการ คณะทำงานโครงการ องค์กรสนับสนุนและแกนนำอาสาสมัครเครือข่าย ฯลฯ

ดังนั้นองค์กรภาคีทุกองค์กรภายใต้โครงการควรที่จะใส่ใจในเรื่องการสร้างความเป็นเอกภาพทางความคิด การสร้างกระบวนการความเข้าใจในการยอมรับความคิดเห็นต่าง การสร้างความเข้าใจในเรื่องความอ่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่เป้าหมาย ที่สำคัญทุกฝ่ายต้องมีความพยายามระมัดระวังในการสื่อสารภายในและระหว่างองค์กรภาคีเป็นอย่างมาก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไขว้เขวในการทำงาน

6. กระบวนการพัฒนาต้องมีระยะเวลาการสั่งสมประสบการณ์

การประสานงานและการทำงานร่วมกันขององค์กรแอ็คชั่นเอด ประเทศไทยและมูลนิธิชุมชนไทกับองค์กรภาคีเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ที่จะเอื้อประโยชน์ร่วมในการส่งเสริมและเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนเป้าหมาย ดูเหมือนทั้งสององค์กรจะตั้งเป้าว่า 120 พื้นที่สามารถจัดการตัวเองได้ ในที่สุด ในความเป็นจริงบางชุมชนที่มีทุนเดิมของชุมชนการพัฒนาอยู่แล้วสามารถเดินหน้าได้ เช่น มีผู้นำหรือแกนนำที่มีคุณภาพ มีกิจกรรมมาก มีศักยภาพสูง เป็นต้น ดังนั้นบางชุมชนต้องอาศัยระยะเวลาหนึ่งและต้องได้ผ่านการพัฒนาศักยภาพและการสั่งสมประสบการณ์ให้มากขึ้น เพราะข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ เช่น หากชุมชนสามารถนำแนวคิดเรื่อง 4 เสาหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนนั้น ๆ สามารถดำเนินการได้ในเรื่องความร่วมมือและการสนับสนุนงบประมาณ แต่เงื่อนไขในพื้นที่ส่วนใหญ่มีประเด็นที่ต้องช่วยกันขบคิดให้ตกผลึก เพื่อประกอบเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมในพื้นที่ คือ

- การเมืองท้องถิ่นที่ทำให้มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและประเทศ

- ความอ่อนไหวในเรื่องการไม่ยอมรับความคิดเห็นที่ต่างกัน จะเป็นประเด็นสำคัญของพื้นที่และคณะทำงานมากพอสมควร

- การแทรกแซงกระบวนการคิดการนำชุมชน ที่ถูกการเมืองในทุกระดับของประเทศ ทำให้ผู้นำของชุมชนต้องคล้อยตามจนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้นำและกับสมาชิกของชุมชนมากขึ้น อีกทั้งทำให้ผู้นำบางส่วนต้องพึ่งพาอำนาจจากภายนอกมากขึ้นเป็นลำดับ

- สถานการณ์ของประชาชนที่อยู่ในสภาวะความไม่สงบมาอย่างยาวนาน การใช้กฎหมายพิเศษ ทำให้เกิดความหวาดผวากับคุกคาม ต่อวิถีชีวิตความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น การที่บางชุมชนสามารถฟันฝ่าและก้าวข้ามสภาวะการตีความตึงเครียดบางอย่างได้ และมีพลังในการจัดการชุมชนได้นับเป็นคุณูปการที่แผนงานโครงการนี้มีส่วนผลักดันชุมชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. การนำเสนอและการออกแบบกิจกรรมโครงการในชุมชน

กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการนอกจากจะวางบนหลักการที่ตีงามและสามารถปฏิบัติได้จริง เช่น กรณีนำเอาแกนนำของ 4 เสาหลักและมีอาสาสมัครเครือข่ายทุกพื้นที่แล้ว การมีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความคิดของสมาชิกในชุมชนเพื่อตอบสนองความพร้อมของประชาชนในการที่จะเดินหน้า บางหมู่บ้านมีความพร้อมในความรู้และความสามารถในการผลิต แต่ขาดความเข้าใจในกระบวนการตลาด ประกอบกับการออกแบบโครงการที่ไม่มีประเด็นเรื่องเงินเชื่อและพื้นที่เองไม่มีกระบวนการจัดการเกี่ยวกับเงินทุนของตนเอง

ซึ่งในความเป็นไปได้ประการหนึ่ง คือ การเริ่มต้นกิจกรรมทั้งหมดได้เริ่มต้นในเวลาเดียวกัน การเดินหน้าขับเคลื่อนในสังคมพร้อมๆกัน ก็อาจจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและช่องว่างในการพัฒนาห่างกันมากขึ้น เมื่อบางพื้นที่เพิ่งจะเดินทางยังไม่ครบ 2 ปี ทำให้ติดขัดในการขับเคลื่อนพอสมควร และถือว่าเป็นการติดขัดที่กระบวนการและแนวทาง ที่เป็นข้อจำกัดด้านการออกแบบโครงการ การจัดการบุคลากรและเกี่ยวกับงบประมาณขององค์กรมากกว่า จึงทำให้เสมือนหนึ่งพื้นที่เป้าหมายทั้งหลายจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาสาสมัครเครือข่ายและเจ้าหน้าที่โครงการเท่านั้น

2. ความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายและการเปิดพื้นที่กลางให้ชุมชน

กระบวนการพัฒนาศักยภาพของแกนนำ 4 เสาหลักและอาสาสมัครเครือข่ายในการส่งเสริมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจและหลักวิชาการ ในการบริหารจัดการองค์กร จำเป็นต้องเพิ่มความเข้มข้นในการทำงานเชิงรุกและหาแนวทางในการสนับสนุนความคล่องตัวในการทำงานของแกนนำทำงานเหล่านั้นให้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กรภาคีในระดับท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัดและประเทศ โดยจัดให้มีการสื่อสารกันและกันให้ถี่มากขึ้น ในรูปของการประชุม สัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงานกันและกัน การจัดกิจกรรมเช่นนี้ให้มาก เป็นการเปิดพื้นที่กลาง Common Space ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะในพื้นที่เช่นนี้มีไม่มากนัก ในสภาวะแห่งความขัดแย้งที่รุนแรง แต่เข้าใจได้ว่าพื้นที่กลางเพื่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการศึกษาเป็นประเด็นร่วม Common Issue ที่ทุกชุมชนสามารถพูดคุยได้อย่างเปิดเผยและกว้างขวางมาก

3. ขาดการสื่อสารกับสาธารณะ

การทำงานเชิงรุกในสถานการณ์ความไม่สงบกับพื้นที่ที่ถูกฝ่ายความมั่นคงของรัฐได้กล่าวหาว่าเป็นพื้นที่แห่งความไม่สงบหรือที่กล่าวว่าเป็นพื้นที่สีแดง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง ได้มีพื้นที่ในการนำเสนอแนวทางที่ชุมชนได้ดำเนินการและประสบความสำเร็จ โดยเสนอผ่านสื่อของชุมชน อาทิ การบอกกล่าว (คุตบะฮ์หรือเทศนาธรรม) ในทุกวันศุกร์ตามมัสยิดในชุมชน การฝึกหัดการนำเสนอข้อมูลผ่านสิ่งพิมพ์สั้น ๆ แบบ Press release หรือการประสานงานกับสื่อมวลชนในท้องถิ่นเช่นสถานีวิทยุชุมชน (ซึ่งมีมากมายในปัจจุบัน) สถานีวิทยุและโทรทัศน์ ที่มีนักข่าวประจำในแต่ละจังหวัด เพื่อได้มาทำสื่อบนการเจาะลึกในประเด็นกิจกรรมที่ชุมชนได้กระทำ เหล่านี้เชื่อว่าในระดับชุมชนบางท้องถิ่นถือเป็นเรื่องใหม่และยุ่งยาก แต่ในความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ต้องสร้างการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลที่ทำหน้าที่ด้านสื่อมวลชนในสาขาต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันความรู้ความสามารถเหล่านี้จะหาได้ไม่ยากนักในพื้นที่ และเชื่อว่ากระบวนการนี้ คณะทำงานโครงการสามารถจะประสานขอความร่วมมือและจะอยู่ในวิสัยที่ภาคอื่น ๆ ได้รับความรู้และสามารถร่วมในบางกิจกรรมได้

4. รวมพลังชุมชนเป็นสถาบัน

ประสบการณ์บางชุมชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น “พื้นที่สีแดง” สามารถพิสูจน์ตนเองได้ว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการชุมชน สามารถสร้างความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคงได้เห็นความมุ่งมั่นของประชาชนท้องถิ่น จึงทำให้มีความมั่นใจได้ว่าเมื่อประชาชนเข้มแข็ง ในที่สุดพื้นที่และประเทศจะเกิดความมั่นคงในที่สุด การพัฒนาชุมชนในห้วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาแม้จะกระทำกันอย่างไม่ต่อเนื่อง อาจจะมีด้วยสาเหตุหลาย ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะเรื่องบุคลากร งบประมาณ ห้วงเวลาที่ถูกผูกติดกับเงื่อนไขของแผนงานองค์กร การถ่ายทอดเทคโนโลยีในสาขาที่เหมาะสมเหล่านี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นจุดอ่อนโดยทั่วไปของกิจกรรมการพัฒนา แต่กระบวนการเหล่านั้นเสมือนหนึ่งเป็นอุปสรรคที่ได้รับการแก้ไขจากแผนงานตามหลักการ “ชุมชนศรัทธา” ไปแล้วระดับหนึ่ง หากจะให้แนวทางในกระบวนการคิดนี้สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้ โดยการหาแนวทางในการสนับสนุนให้เครือข่ายรวมตัวเป็นกันเป็น “สถาบันชุมชนศรัทธา” เพื่อเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือสนับสนุนแนวทางการพัฒนาเชิงวิชาการด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอาจจะมีแนวทางในการประสานเครือข่ายทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนร่วมกันในทุกองค์กรที่ปฏิบัติงานในประเด็นต่างๆของจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ได้ร่มเดียวกัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ความรู้ ทักษะที่พึงประสงค์และการแสวงหาแหล่งเงินทุนที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นองค์กรร่วมประสานให้องค์กรเล็ก ๆ สามารถมีที่ยืนและพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

องค์กรพัฒนาชุมชนที่เป็นของท้องถิ่นและปฏิบัติงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีไม่มากนัก ถึงแม้จะมีองค์กร สถาบัน กลุ่ม สมาคม มูลนิธิ มากมายที่มีกิจกรรมมาปฏิบัติการในพื้นที่ แต่ดูเหมือนหนึ่งเป็นการกระทำที่ตั้งอยู่ในประเด็นที่แต่ละคน แต่ละสถาบันหรือแต่ละบุคคลมีความถนัดเท่านั้น ไม่สามารถตอบโจทย์เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นองค์รวม จึงสามารถกล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลังปัญหาของสังคม มิได้เป็นการกระทำเชิงรุกจากฐาน “มวลชนคนในชุมชนอย่างแท้จริง” ซึ่งหลังจากที่แผนงานหรือ

งบประมาณไม่มีหรือมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายขององค์กร สถาบัน ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ จะถูกปล่อยให้ชุมชนเป้าหมายเค็งคว้างตามยถากรรมในที่สุด

ความคาดหวังในการสร้างกระบวนการเชื่อมต่อให้เกิดการเกือหนุนกันและกัน ยังมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนเป้าหมายให้มากขึ้น ดังที่กล่าวข้างต้น

5. ทุกแผนงานต้องเน้นการสร้างกระบวนการสันติภาพให้ได้

ความจำเป็นอย่างยั้งยวด ณ ขณะนี้คือการนำเสนอแผนงานในชุมชน ต้องรุกไปข้างหน้าอย่างมั่นคงว่าจะมีแนวทางและกระบวนการใดในสังคมท้องถิ่นให้ตระหนักและมีแผนงานในกระบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แนวทางที่ทุกชุมชนได้ปฏิบัติ นับได้ว่าเป็นแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ความสามารถและศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาความไม่สงบสุขได้ เพื่อนำแนวทางสันติภาพแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงมีความจำเป็นในการเดินทางแนวทางนี้อย่างเข้มแข็งและจริงจังให้มากและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ใช้พื้นที่เดิมเป็นหลัก มากกว่าที่จะไปเพิ่มพื้นที่ใหม่ที่ต้องอาศัยระยะเวลาและใช้กระบวนการทำความเข้าใจอีกมาก และเมื่อแต่ละชุมชนสามารถทำงานการพัฒนาของตนอย่างเป็นระบบ การขยายพื้นที่ให้กว้างขวางและเป็นระบบจะใช้ชุมชนเครือข่ายกันเองในการเดินทางกันเองเป็นหลัก องค์กรภาคีคือองค์กรพี่เลี้ยงที่อยู่ห่าง ๆ และคอยสนับสนุนจุนเจือในสิ่งที่ชุมชนต้องการให้เติมเต็มมากกว่าที่จะเป็นผู้กำกับ

6. รูปแบบตัวอย่าง (Model) ของหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จ

การนำเสนอแบบอย่างการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ของบางหมู่บ้านเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ เช่น กลุ่มออมทรัพย์บ้านเยะใน ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา และบ้านโคก ตำบลจวบ อำเภोजะเฮอร์้อง จังหวัดนราธิวาส เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับกลุ่มหมู่บ้านเป้าหมาย 120 หมู่บ้านอย่างจริงจังและอาจจะเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย

ตัวอย่างความสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะมุ่งมั่นในการสร้างและมีทุนของตนเอง สามารถนำเป็นแบบอย่างให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้

ในสภาวะความไม่สงบและความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งเป็นความไม่พึงประสงค์ของทุกคนและทุกชุมชนแต่ในทัศนะอิสลามถือว่าการทดสอบประการหนึ่ง เมื่อเกิดเหตุร้ายหนึ่ง ๆ ย่อมมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่จะเป็นทางออกในการป้องกันและแก้ไขความเลวร้ายนั้น ๆ เป็นการทดสอบให้ผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีความเชื่อมั่นศรัทธามากขึ้นเพียงใด อิสลามเรียกสภาวะการณ์เช่นนี้ว่า “ฮิกมะฮ.” หรือ “วิทยปัญญา” เพราะเมื่อเกิดปัญหาและความไม่สงบขึ้น จะเปิดโอกาสให้พื้นที่ในการแสวงหาทางออกที่ดีและเหมาะสม กรณีเช่นนี้เมื่อทำสิ่งใดอย่างตั้งใจและความพยายามเต็มกำลังแล้วจนประสบความสำเร็จ จะต้องเข้าใจว่าความสำเร็จได้รับการอนุมัติ และทุกคนจะยอมรับและศรัทธามั่นในความศรัทธาต่อศาสนา ในขณะที่เดียวกันเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคในการทำงานต่าง ๆ จะถือเป็นการ “ทดสอบ” ซึ่งการสำรวจและตั้งมั่นในเจตนาและความพยายามอย่างเต็มที่ เพื่อหาทางออกที่อยู่บนพื้นฐานทางศาสนา

ดังนั้นการสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักการศาสนาและนำแนวทางกระบวนการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นไปของสังคมอย่างรอบคอบ จึงทำให้กิจกรรมในโครงการนี้สามารถดำเนินการได้สำเร็จในหลาย ๆ พื้นที่อย่างคาดไม่ถึง แม้ว่าจะจะมีข้อจำกัดเรื่องความไม่สงบในพื้นที่ การมีและบังคับใช้กฎหมายพิเศษ

อย่างที่ทำให้เป็นอุปสรรคด้านการขับเคลื่อนก็ตาม แต่ชุมชนเป้าหมายส่วนใหญ่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคปัญหา
ข้างต้นได้ และสามารถเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่น ๆ ของประเทศต่อไปได้เป็นอย่างดี

ภาคผนวก

1. ตัวอย่างเครื่องมือแบบสอบถามเชิงปริมาณ

แบบสอบถามเชิงปริมาณ สำหรับการประเมินโครงการ การส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน

1. แบบสอบถามนี้มีความประสงค์เพื่อประมวลการส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนศรัทธาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดยเครือข่ายชุมชนศรัทธา มูลนิธิชุมชนไท และองค์กรแอ็คชั่นเอด โดยได้รับการสนับสนุนหลักจากสหภาพยุโรป

2. ข้อมูลและเนื้อหาในการตอบแบบสอบถามและการพูดคุยกับท่าน จะถูกนำไปใช้เพียงเพื่อการประเมินโครงการดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยต่อสาธารณชนจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากท่านอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อน

3. ท่านสามารถตอบโดยการให้คะแนนและให้ตัวอย่าง ซึ่งเป็นสิทธิของท่าน ตามความบริสุทธิ์ใจ ประเมินค่าคะแนนตามความพอใจของท่านเป็นหลัก โดยขีดเครื่องหมาย/ในช่องที่ท่านต้องการ 5 หมายถึงมากที่สุด/ ดีที่สุดและลดหลั่นลงไปหา 0 คือไม่มี /ไม่ทราบ

4. หลังจากการเก็บและประมวลสรุปข้อมูลทั้งหมดแล้ว ทางคณะทำงานโครงการจะนำข้อมูลที่สรุปได้มานำเสนอให้ท่านพิจารณาผลรวมทั้งหมดอีกอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าหนึ่งครั้ง

ข้อมูลของผู้ตอบ

หมู่ที่.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....

เพศชาย.....หญิง อายุ.....ปี อาชีพ.....

ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านเห็นชอบ

รายการ	5	4	3	2	1	0	หมายเหตุ
1 ท่านเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด							
2 ท่านคิดว่าสมาชิกในหมู่บ้านเข้าใจว่าเขาสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด							
3 ท่านคิดว่ากิจกรรมต่างๆโครงการที่ทำเป็นไปตามความต้องการของหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด							
4 ท่านคิดว่าคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความเข้าใจในโครงการนี้เป็นอย่างไร							
5 ตั้งแต่ปี 2554 ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมประชุมหมู่บ้านบ่อยมากน้อยเพียงใด.							
6 เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการนี้แล้ว ท่านคิดว่าหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างไรอะไรบ้าง (ขอให้อธิบายตัวอย่าง)							
7 ท่านมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการก่อนดำเนิน							

กิจกรรมมากนักน้อยเพียงใด							
8 กิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากนักน้อยเพียงใด							
9 มีสมาชิกผู้หญิงในหมู่บ้านของท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการมากนักน้อยเพียงใด							
10 ท่านคิดว่า กลุ่มผู้หญิงควรมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
11 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านมีประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
12 อบต./เทศบาลตำบลนี้ช่วยสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
13 อีหาม/กรรมการมัสญิด/โต๊ะครู/อุstad ได้สนับสนุนการพัฒนา ในหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
14 ท่านทราบและเข้าใจการทำงานของ4เสาหลักในหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
15 ท่านคิดว่า 4 เสาหลักทำงานพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันมากนักน้อยเพียงใด							
16 ในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบันเป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านของท่านมากนักน้อยเพียงใด							
17 ท่านคิดว่า ถ้ามีความสงบในหมู่บ้าน จะมีการพัฒนามากกว่านี้เพียงใด							
18 คนในหมู่บ้านได้รับผลประโยชน์ในโครงการนี้อย่างทั่วถึงมากนักน้อยเพียงใด							
19 ท่านคิดว่ายังมีคนในหมู่บ้านนี้ไม่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมมากนักน้อยเพียงใด							
20 ถ้าโครงการนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องจะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านมากหรือน้อยเพียงใด							
21 ความสำเร็จของกิจกรรมต่างๆเกิดจากความร่วมมือของทุกคนทั้งในและนอกหมู่บ้านมากนักน้อยเพียงใด							
22 ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจในหมู่บ้านของท่านมากนักน้อยเพียงใด(ถ้ามีมากให้							

ยกตัวอย่างด้วย1 อย่าง/ประเภท)							
23 ท่านคิดว่า หมู่บ้านของท่านมีประเด็นปัญหาที่ดิน/ที่อยู่อาศัยมากน้อยเพียงใด							
24 ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านการเก็บข้อมูลเรื่องปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านของท่านมากน้อยเพียงใด							
25 ท่านเข้าใจว่าการทำงานของคณะทำงานของโครงการกับคณะทำงานในหมู่บ้าน มีการทำงานมากน้อยเพียงใด							
26 มีมูลนิธิหรือองค์กรหรือหน่วยงานราชการอะไรบ้างที่มาทำงานและสนับสนุนในหมู่บ้านของท่าน (ตอบอย่างน้อย 2 องค์กร)							
27 ท่านคิดว่ากิจกรรมที่ทำอยู่ในขณะนี้ ควรดำเนินการต่อในหมู่บ้านอีกนานเท่าใด							
28 ท่านทราบหรือไม่ว่า หมู่บ้านของท่านมีอาสาสมัครของเครือข่ายชุมชนมากหรือน้อยเพียงใด (หากทราบจำนวน กรุณาระบุ)							จำนวน.....
29 ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชนกับอาสาสมัครของเครือข่ายชุมชนศรีทธา มากน้อยเพียงใด							

ขอบคุณที่ท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

2. พื้นที่เป้าหมายและวันเวลาในการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

วันศุกร์ ที่ 31 มกราคม 2557

บ้านที่ 1 บ้านชุมบก

ต.เกาะสะท้อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

บ้านที่ 2 บ้านซีอริจาฮายา

ต.สุโหงโกลก อ.สุโหงโกลก จ.นราธิวาส

วันเสาร์ ที่ 1 กุมภาพันธ์

บ้านที่ 3 บ้านโต๊ะเต็ง

ต.โต๊ะเต็ง อ.สุโหงปาดี จ.นราธิวาส

บ้านที่ 4 บ้านโคก

ต.จวบ อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส

วันพุธ ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2557

บ้านที่ 5 บ้านบาสาเวง

ต.กรงปินัง อ.กรงปินัง จ.ยะลา

วันศุกร์ ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2557

บ้านที่ 6 บ้านตีบู้

ต.ยะตะ อ.รามัน จ.ยะลา

บ้านที่ 7 บ้านแยะใน

ต.บาละ อ.ยะหา จ.ยะลา

วันเสาร์ 8 กุมภาพันธ์ 57

บ้านที่ 8 บ้านสามยอด

ต.โคกโพธิ์ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

วันอาทิตย์ ที่ 9 กุมภาพันธ์ 57

บ้านที่ 9 บ้านสะแต

ต.บาเจาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

บ้านที่ 10 บ้านตะโละอาโฮอร์

ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

วันพุธ ที่ 12 กุมภาพันธ์ 57

บ้านที่ 11 บ้านปะแต

ต.ปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา

วันอังคาร ที่ 25 กุมภาพันธ์ 57

บ้านที่ 12 บ้านงาแบ

ต.บางเก่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

3. ตารางที่ 1 จำนวนผู้ทำแบบสอบถาม โดยจำแนกตามที่อยู่

ที่อยู่	จำนวน (นค)	ร้อยละ
1.บ้านงาแบ ตำบลบางเก่า	32	8.8
2 บ้านชุมบก ตำบลเกาะสะท้อน	30	8.2
3. ตำบลสุโข-ลก	30	8.2
4 หมู่ที่ 5 ตำบลจวบ	30	8.2
5. หมู่ที่ 4 ตำบลบาเจาะ	30	8.2
6.หมู่ที่ 8 ตำบลโคกโพธิ์	31	8.4
7. บ้านตีบุ ตำบลยะต๊ะ	31	8.4
8. บ้านปะแต ตำบลปะแต	30	8.2
9.บ้านตะโละอาโฮ ต.ตะโละกาโปร์	33	9.0
10.บ้านแยะไน ตำบลบาละ	30	8.2
11. บ้านบาสาเวง ตำบลกรงปินัง	30	8.2
12. หมู่ที่1 ตำบลโต๊ะเต็ง	31	8.3
รวม	367	100

4. ตารางที่ 2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวน (นค)	ร้อยละ
1. สายบุรี	32	8.7
2. ตากใบ	30	8.2
3. สุโข-ลก	30	8.2
4. เจาะไอร้อง	30	8.2
5. บาเจาะ	30	8.2
6. โคกโพธิ์	31	8.4
7. รามัน	31	8.4
8. ยะหา	30	8.2
9. ยะหริ่ง	33	9.0
10.กาบัง	30	8.2
11. กรงปินัง	30	8.2
12. สุโข-ปาตี	30	8.2
รวม	367	100

5. ตารางที่ 3 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามจังหวัด

จังหวัด	จำนวน (นค)	ร้อยละ
1. ปัตตานี	96	26.2
2. ยะลา	150	40.9
3. นราธิวาส	121	33.0
รวม	367	100

6. ตารางที่ 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (นค)	ร้อยละ
ชาย	202	55.0
หญิง	165	45.0
รวม	367	100

7. ตารางที่ 5 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน (นค)	ร้อยละ
1. 15-19ปี	4	1.1
2. 20-40ปี	161	43.9
3. 41-60ปี	170	46.3
4. 61ปีขึ้นไป	32	8.7
รวม	367	100

8. ตารางที่ 6 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (นค)	ร้อยละ
1. แม่บ้าน	44	12.0
2. รับจ้าง	100	27.2
3. ค้าขาย	33	9.0
4. คนขับรถ	2	0.5
5. ธุรกิจส่วนตัว	5	1.4
6. เกษตรกร	140	38.1
7. ข้าราชการ	2	0.5
8. ทัวไป	6	1.6
9. พนักงานเอกชน	2	0.5
10.ว่างงาน	2	0.5
11. นักเรียน นักศึกษา	7	1.9

12. อิสระ	2	0.5
13. ครู	6	1.6
14. ผรส(ผู้รักษาความสงบหมู่บ้าน)	1	0.3
15. เจ้าหน้าที่ประสานงานพื้นที่จ.นราธิวาส	1	0.3
16. ผู้นำท้องถิ่น	1	0.3
17. บัณฑิตอาสา	1	0.3
18. ไม่ระบุ	4	1.1
19. ประมง	8	2.2
รวม	367	100

9. ตารางที่ 7 ผลจากการตอบแบบสอบถามโดยรวมของระดับความพึงพอใจ และความคิดเห็น

รายการประเมิน	ระดับ ความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ท่านเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.09	1.158	ปานกลาง
2. ท่านคิดว่าสมาชิกในหมู่บ้านเข้าใจว่าเขาสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด	2.75	1.113	ปานกลาง
3. ท่านคิดว่ากิจกรรมต่างๆโครงการที่ทำเป็นไปตามความต้องการของหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.12	1.285	ปานกลาง
4. ท่านคิดว่าคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความเข้าใจในโครงการนี้อย่างไร	2.87	1.291	ปานกลาง
5. ตั้งแต่ปี 2554 ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมประชุมหมู่บ้านบ่อยมากน้อยเพียงใด.	3.12	1.404	ปานกลาง
6. เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการนี้แล้ว ท่านคิดว่าหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างไร อะไรบ้าง (ขอให้ยกตัวอย่าง)	3.05	1.537	ปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการก่อนดำเนินกิจกรรมมากน้อยเพียงใด	3.00	1.380	ปานกลาง
8. กิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด	3.15	1.189	ปานกลาง
9. มีสมาชิกผู้หญิงในหมู่บ้านของท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการมากน้อยเพียงใด	3.02	1.352	ปานกลาง
10. ท่านคิดว่า กลุ่มผู้หญิงควรมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.29	1.253	ปานกลาง
11. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านมีประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.69	1.466	มาก

12. อบต/เทศบาลตำบลนี้ได้ช่วยสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.31	1.510	ปานกลาง
13. อีหาม่า/ กรรมการมัสญิด/โต๊ะครู/อุstad ได้สนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.89	1.203	มาก
14. ท่านทราบและเข้าใจการทำงานของ4เสาหลักในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.38	1.349	ปานกลาง
15. ท่านคิดว่า 4 เสาหลักทำงานพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันมากน้อยเพียงใด	3.40	1.361	ปานกลาง
16. ในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในปัจจุบัน เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านของท่านมากน้อยเพียงใด	2.57	1.552	น้อย
17. ท่านคิดว่า ถ้ามีความสงบในหมู่บ้าน จะมีการพัฒนามากกว่านี้เพียงใด	3.81	1.229	มาก
18. คนในหมู่บ้านได้รับผลประโยชน์ในโครงการนี้อย่างทั่วถึงมากน้อยเพียงใด	3.07	1.277	ปานกลาง
19. ท่านคิดว่ายังมีคนในหมู่บ้านนี้ไม่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมมากน้อยเพียงใด	2.29	1.410	น้อย
20. ถ้าโครงการนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องจะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านมากหรือน้อยเพียงใด	3.75	1.266	มาก
21. ความสำเร็จของกิจกรรมต่างๆเกิดจากความร่วมมือของทุกคนทั้งในและนอกหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด	3.38	1.229	ปานกลาง
22. ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจในหมู่บ้านของท่านมากน้อยเพียงใด(ถ้ามีมากให้ยกตัวอย่างด้วย1 อย่าง/ประเภท)	2.58	1.586	น้อย
23. ท่านคิดว่า หมู่บ้านของท่านมีประเด็นปัญหาที่ดิน/ ที่อยู่อาศัยมากน้อยเพียงใด	2.34	1.770	น้อย
24. ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านการเก็บข้อมูลเรื่องปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านของท่านมากน้อยเพียงใด	2.00	1.678	น้อย
25. ท่านเข้าใจว่าการทำงานของคณะทำงานของโครงการกับคณะทำงานในหมู่บ้าน มีการทำงานมากน้อยเพียงใด	2.84	1.359	ปานกลาง
26. มีมูลนิธิหรือองค์กรหรือหน่วยงานราชการอะไรบ้างที่มาทำงานและสนับสนุนในหมู่บ้านของท่าน (ตอบอย่างน้อย 2 องค์กร)	2.63	1.580	ปานกลาง
27. ท่านคิดว่ากิจกรรมที่ทำอยู่ในขณะนี้ ควรดำเนินการต่อในหมู่บ้านอีกนานเท่าใด	3.75	1.398	มาก
28. ท่านทราบหรือไม่ว่า หมู่บ้านของท่านมีอาสาสมัครของเครือข่ายชุมชนมากหรือน้อยเพียงใด (หากทราบจำนวน กรุณาระบุ)	2.40	1.800	น้อย
29. ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชนกับอาสาสมัครของเครือข่ายชุมชนศรัทธามากน้อยเพียงใด	2.83	1.626	ปานกลาง

เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	พึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	พึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	พึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	พึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	พึงพอใจน้อยที่สุด

10. การจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นกระบวนการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายสมาชิกที่เป็นแกนนำแต่ละพื้นที่เป้าหมาย ประมาณพื้นที่ละ 3-10 คน คำว่าแกนนำคือ 4 เสาหลัก ๆ ละ 1 คน ประกอบด้วย

- เสาที่หนึ่ง คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยหลักคืออิหม่ามซึ่งอาจจะเป็นคนเดียวกันที่เป็นโต๊ะครูสอนศาสนาในสถาบันการศึกษาปอเนาะ หรืออุสตาต คือครูสอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา หรือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- เสาที่สอง คือ ผู้นำฝ่ายปกครอง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ในระบบฝ่ายปกครองในชุมชน
- เสาที่สาม คือ แกนนำที่มาจากฝ่ายพัฒนาประจำหมู่บ้าน ได้แก่ นายกและหรือสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือนายกและหรือสมาชิกเทศบาลตำบล
- เสาที่สี่ คือ ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ในบางหมู่บ้านอาจจะมีหน้าที่ในการเป็นครูสอนศาสนา หรือผู้อาวุโสด้วย

11. ตัวอย่างประเด็นสังเขปเกี่ยวกับข้อความเชิงคุณภาพ

คำถามเชิงคุณภาพ

การประเมินโครงการการส่งเสริมบทบาทของประชาสังคมในการบรรเทาความยากจน ปี57

1. โครงการและกิจกรรมที่ได้ดำเนินงานสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนใหม่/มากน้อยเพียงใด/คณะกรรมการทราบไหม/กี่คน?

.....

2. กิจกรรมคืบหน้าอย่างไร/มีอะไรบ้าง /มีตัวอย่างไหม?

.....

3. สมาชิกในกลุ่มมีผู้หุ้ญมาทำงานร่วมไหม/กิจกรรมอะไรบ้าง?

.....

4. คิดว่าการทำงานมีสิ่งใดที่เอื้อต่อความสำเร็จ/ความล้มเหลวแก่กิจกรรมบ้าง?

.....

5. คิดว่าโครงการนี้มีประโยชน์มากไหม/คนในชุมชนได้รับประโยชน์มากเท่าเทียมกันไหม?คิดว่ายังมีไหมที่ประชาชนในชุมชนยังไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรมที่หมู่บ้านได้ทำ

.....

6. กิจกรรมของโครงการมี

6.1 เพื่อส่งเสริมบทบาทของสี่เสาหลักกับหน่วยงานภายในแต่ละจังหวัดมีความเข้มแข็งขึ้น

6.2 การอบรมอาสาสมัครตัวแทนหมู่บ้าน

6.3 การให้การสนับสนุนด้านการประกอบการและการตลาดแก่ธุรกิจชุมชนในท้องถิ่น

6.4 การเข้าถึงที่ดินและทรัพย์สินของชุมชนมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหนที่กล่าวมาทั้งหมดหมู่บ้านได้ทำอะไรบ้าง/มากน้อยเพียงใด

.....

7. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแผนงานต่าง ๆ ของโครงการเหล่านี้ ส่งผลต่อความยั่งยืนของโครงการหรือไม่ ถ้าหากไม่ มีอะไรบ้างที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

.....

8. การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากแผนงานต่าง ๆ ของโครงการ มีส่วนทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืนหรือไม่ พยานหลักฐานที่สนับสนุนคำตอบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอะไรบ้าง

.....

9. คณะทำงานในหมู่บ้านได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ด้านแผนงานและแบ่งปันประสบการณ์นี้เพื่อปรับปรุงแผนงานต่าง ๆ อย่างไร

.....

10. คณะทำงานโครงการได้แบ่งปันและดำเนินการกับประสบการณ์และการเรียนรู้ได้อย่างไร

.....

11. มีใครทราบบ้างไหมว่าโครงการนี้ใครสนับสนุนด้านวิชาการ/ความรู้/ประสบการณ์/การอำนวยความสะดวก

.....

12. กำหนดการประชุมเชิงคุณภาพ (Focus Group)

วันอังคาร ที่ 25 กุมภาพันธ์ 2557

09.30 - 11.00 น. (1) บ้านสามยอด ต.โคกโพธิ์ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

14.00 - 15.30 น. (2) บ้านตะโล๊ะอาโหร์ ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

วันพุธ ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2557

09.30 - 11.00 น. (3) บ้านชุมบก ต.เกาะสะท้อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

14.00 - 15.30 น. (4) บ้านซ็ือรีจาฮายา ต.สุไหงโกลก อ.สุไหงโกลก จ.นราธิวาส

วันอังคาร ที่ 4 มีนาคม 2557

09.30 - 11.00 น. (5) บ้านโต๊ะเต็ง ต.โต๊ะเต็ง อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส

13.30 - 15.30 น. (6) บ้านโคก ต.จวบ อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส

วันพุธ ที่ 5 มีนาคม 2557

09.30 - 11.00 น. (7) บ้านตีบุ ต.ยะตะ อ.รามัน จ.ยะลา

วันพฤหัสบดี ที่ 6 มีนาคม 2557

09.30 - 11.00 น. (8) บ้านบาสาเวง ต.กรงปินัง อ.กรงปินัง จ.ยะลา

13.30 - 15.30 น. (9) บ้านปะแต ต.ปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา

วันศุกร์ ที่ 7 มีนาคม 2557

08.30 - 11.00 น. (10) บ้านแยะไน ต.บาละ อ.กาบัง จ.ยะลา

วันเสาร์ ที่ 8 มีนาคม 2557

09.00 - 11.30 น. (11) บ้านสะแต ต.บาเจาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

วันอาทิตย์ ที่ 9 มีนาคม 2557

09:00 - 12:00 น. (12) บ้านงาแบ (บางเก่า) ต.บางเก่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

13. อธิบายความหมายของแกนนำ 4 เสาหลัก

ตำแหน่งอิหม่าม

คำว่าอิหม่าม หรือในภาษามลายูในท้องถิ่นจะเรียกว่า โต๊ะอิหม่ามหรือ โต๊ะอีแม คือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนอย่างแท้จริง ในอดีตครั้งที่ยังไม่มีระบบการปกครองแบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อิหม่ามคือผู้นำสูงสุดของชุมชน จะทำทุกๆหน้าที่ในชุมชนทั้งสารทุกข์สุขดิบตั้งแต่แรกเกิดจนตาย เป็นภารกิจของอิหม่ามเป็นหลัก อิหม่ามต้องรับผิดชอบทั้งการกระทำของตนเองของมะมูม (ประชาชนที่อาศัยในบรีเวหรือที่เรียกว่า “คอเรียะฮ.”) และต้องตอบคำถามการปฏิบัติของตนในวันอาคีร์ติ (ชีวิตหลังความตาย) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- อิหม่ามโดยหน้าที่หลักที่เห็นในปัจจุบัน จะทำหน้าที่ในการละหมาดในมัสญิดทุกวันๆละ 5 เวลา
- นำอ่านคุดบะฮ.และนำการละหมาดในวันศุกร์ซึ่งเป็นวันละหมาดรวม
- อ่านคุดบะฮ.นิกะฮ. คืออ่านทสวดเมื่อคู่บ่าวสาวแต่งงาน
- อ่านและขอพรในหมู่บ้านเมื่อสมาชิกในชุมชนมีการทำบุญในงานบุญต่างๆ

โต๊ะครู อูสตาต อูสตาซะ

โต๊ะครู คือ ผู้รู้และทำการสอนศาสนาในสถาบันการศึกษาปอเนาะ คือสถาบันการศึกษาแบบดั้งเดิมในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีการสอนมาตั้งแต่กว่า 500 ปีมาแล้วจวบจนปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาปอเนาะมากกว่า 500 แห่งในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งเชื่อว่าเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของโลก ไม่มีที่อื่นที่มีจำนวนมากเท่าจังหวัดชายแดนภาคใต้

อูสตาต คือครูชายที่ทำหน้าที่สอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา (ศูนย์จริยธรรมประจำมัสญิด) หรือในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อูสตาซะ คือครูสตรีที่ทำหน้าที่สอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา (ศูนย์จริยธรรมประจำมัสญิด) หรือในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

ซากาต หมายถึงศาสนบริจาตที่มุสลิมที่มีความสามารถ ครบคุณสมบัติและเงื่อนไขในการครอบครอง ทรัพย์สินต้องจ่ายให้กับบุคคล 8 ประเภท มีซากาต 2 ประเภทหลักๆคือ

1. ซากาตฟิตเราะฮ. เป็นซากาตที่ต้องจ่ายในช่วงเดือนรอมฎอน หรือเดือนถือศีลอดประจำปี เป็นการจ่ายข้าวสารหรือข้าสาลี ประมาณ 1 กันตัง (4 ลิตร)ละท้องถิ่นทุกคนเมื่อเกิดมาพ่อแม่ต้องเป็นคนจ่าย จนกว่าเขาจะบรรลุนิติภาวะ
2. ซากาตทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการทำธุรกิจที่ครบนิศอบ (1รอบบัญชี) เมื่อหักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้วที่เหลือจะเป็นทรัพย์สินที่ต้องจ่าย ประมาณ 2.50 % หรือในกรณีมีทองมากเกินความจำเป็น ประมาณ น้ำหนัก 5 บาท และเป็นเพียงทองที่เก็บไว้(มีข้อโต้แย้งหลายความหมายในหลาย ๆสำนัก)

14. ภาพถ่ายกิจกรรมการทำการประเมินผลใน 12 พื้นที่

บ้านสามยอด ต.โคกโพธิ์ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

บ้านงาแบ ต.บางเก่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

บ้านโคก ต.จวบ อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส

บ้านสะอาด ต.บาเจาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

บ้านโตะเต็ง ต.โตะเต็ง อ.สุโขทัย จ.นครราชสีมา

บ้านตีปู้ ต.ยะตะ อ.รามัน จ.ยะลา

